

research
solutions
strategy

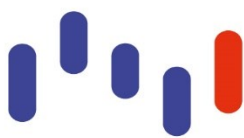

Badanie ewaluacyjne na temat
wsparcia rozwoju ekonomii społecznej
na Mazowszu przez mazowieckie
Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej
(OWES)

Od 25 lat
wskazujemy
drogę!

RAPORT
KOŃCOWY
Listopad 2024

Zamawiający:
Mazowieckie
Centrum
Polityki Społecznej

Wykonawca:

ASM Research Solutions Strategy Sp. z o.o.

Zamawiający:

Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej
ul. Grzybowska 80/82
00-844 Warszawa

Zespół badawczy:

Ewelina Dąbrowska - Nowak
dr Maria Kotkiewicz
Julia Zając
Aneta Gierowska
Katarzyna Okupska
dr Joanna Syrda
Paweł Łebkowski
Malwina Pietrzyk
Marek Skrzyński
Małgorzata Walczak - Gomuła
dr Joanna Woźniak

Spis treści

1. Wprowadzenie	6
2. Streszczenie	7
3. Metodologia badania	8
3.1. Techniki badawcze i dobór próby.....	8
3.1.1. Badanie ilościowe CATI.....	8
3.1.2. Badanie jakościowe techniką FGI i IDI.....	8
3.1.3. Metoda Desk Research.....	9
4. Analiza Desk Research.....	9
Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES).....	9
Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.....	10
Mazowieckie Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES).....	10
Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2023-2030	10
Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027	11
Działania OWES w ramach Funduszy Europejskich dla Mazowsza 2021-2027	11
Efekty wsparcia OWES w ramach Funduszy Europejskich dla Mazowsza na lata 2021-2027.....	12
Wsparcie OWES na Mazowszu: Kluczowe informacje	13
Struktura podmiotów ekonomii społecznej	14
Wsparcie OWES na podstawie danych GUS.....	14
Dotacje i wsparcie finansowe.....	14
Tworzenie miejsc pracy	14
Szkolenia i rozwój kompetencji	14
5. Wyniki badań jakościowych	15
5.1. Wyniki FGI.....	15
Ocena działalności ekonomii społecznej na terenie województwa mazowieckiego.	15
Ocena sytuacji PES wspartych i aktualnie wspieranych przez mazowieckie OWES, zakres ich działań, ocena finansowa, zasoby infrastruktury oraz perspektywy rozwoju.....	16
Kluczowe problemy w prowadzeniu działalności PES.	18
Słabe strony funkcjonowania ekonomii społecznej na terenie województwa mazowieckiego. ..	18
Mocne strony funkcjonowania ekonomii społecznej na terenie województwa mazowieckiego.	19
Trójstronna współpraca pomiędzy Podmiotami Ekonomii Społecznej, Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej i jednostkami samorządu terytorialnego.	20
Ocena współpracy PES z lokalnymi przedsiębiorstwami.....	21
Czynniki wpływające na jakość, skuteczność i efektywność prowadzonych działań przez OWES.....	23
Rekomendacje zmian w zakresie funkcjonowania Ekonomii Społecznej na terenie województwa mazowieckiego.	24

5.2. Analiza indywidualnych wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z pracownikami OWES. ...	25
Ocena sytuacji podmiotów ekonomii społecznej (PES) wspieranych przez OWES.....	25
Interakcja podmiotów ekonomii społecznej (PES) z innymi podmiotami oraz kluczowe wyzwania	26
Współpraca OWES z otoczeniem	28
Czynniki wpływające na efektywność działań OWES	29
Rekomendacje dotyczące dalszego funkcjonowania OWES	30
6. Wyniki badania ilościowego	31
6.1. Jednostki samorządu terytorialnego	31
6.2. PES/PS.....	38
6.3. Podmioty reintegracyjne (REI).....	48
7. Wnioski i rekomendacje	53
Ocena sytuacji PS/PES	53
Identyfikacja wsparcia od OWES	54
Ocena współpracy OWES z otoczeniem	55
Ocena czynników wpływających na działania OWES	57

1. Wprowadzenie

Badanie zostało zrealizowane w sierpniu i wrześniu 2024 roku na zlecenie Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej. Jego głównym założeniem było przeprowadzenie ewaluacji na temat wsparcia rozwoju ekonomii społecznej na Mazowszu przez mazowieckie Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES). Ewaluacja dostarczyła informacji, które są niezbędne do koordynacji działań na rzecz ekonomii społecznej w województwie ze szczególnym uwzględnieniem jakości usług świadczonych przez poszczególne OWES i ich użyteczności z punktu widzenia klientów OWES, skuteczności usług OWES, w tym szczególnie wpływu działań OWES na powstawanie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych (PS), ich trwałość (między innymi indywidualne plany reintegracji) i jakość, a także na kondycję samych PS i podmiotów ekonomii społecznej (PES) oraz uwarunkowań wpływających na działalność OWES.

Badanie swoim zakresem obejmowało funkcjonowanie OWES w okresie od stycznia 2022 r. do grudnia 2023 r. i wzięły w nim udział dwie grupy respondentów tj. przedsiębiorstwa społeczne (PS) i podmioty ekonomii społecznej (PES) z terenu województwa mazowieckiego oraz ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (OWES) realizujące projekty w dziewięciu subregionach z uwzględnieniem następującego podziału terytorialnego w powiatach:

1. radomskim, ciechanowskim, ostrołęckim - mOWES prowadzony przez Fundację Fundusz Współpracy (FFW),
2. płockim - OWES Mazowska Płockiego, prowadzony przez Centrum Innowacji Społeczeństwa Informacyjnego (CISI), obejmującym miasto Płock, powiat gostyniński, płocki i sierpecki,
3. m.st. Warszawa, warszawskim wschodnim - Warszawski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (WOWES) prowadzony przez Fundację Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych (FISE), Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych (BORIS) i Fundację Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (FRSO),
4. siedleckim - Siedlecki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (SOWES) prowadzony przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (FRSO) i Stowarzyszenie Ośrodek Kultury i Aktywności Lokalnej w Krzesku (SOKiAL),
5. warszawsko zachodnim, żyrardowskim - Lokalny Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej prowadzony przez Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych (BORIS) i Fundację Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych (FISE).

Badanie zostało przeprowadzone wśród przedstawicieli podregionów w województwie mazowieckim wedle następującego podziału:

1. podregion ostrołęcki (powiaty: ostrołęcki, przasnyski, makowski, wyszkowski, ostrowski, miasto Ostrołęka),
2. podregion ciechanowski (powiaty: żuromiński, mławski, ciechanowski, pułtuski, płoński),
3. podregion płocki (powiaty: sierpecki, gostyniński, płocki, miasto Płock),
4. podregion siedlecki (powiaty: węgrowski, garwoliński, sokołowski, łosicki, siedlecki, miasto Siedlce),
5. podregion radomski (powiaty: białobrzegi, przysuski, szydłowiecki, kozienicki, lipski, zwoleński, radomski, miasto Radom),
6. podregion żyrardowski (powiaty: grójecki, żyrardowski, sochaczewski),
7. podregion warszawski zachodni (powiaty: nowodworski, warszawski zachodni, pruszkowski, grodziski, piaseczyński),

8. podregion warszawski wschodni (powiaty: legionowski, wołomiński, miński, otwocki),
9. podregion Warszawski stołeczny (miasto stołeczne Warszawa).

W badaniu przyjęto strategię triangulacji, czyli łączenia metod i źródeł danych w celu uzyskania możliwie najpełniejszego obrazu badanej rzeczywistości. Podstawą wykorzystania triangulacji staje się przekonanie, że różne metody a także źródła danych stanowią komplementarne źródło wiedzy o badanym zjawisku.

Głównym celem badania było dokonanie oceny wpływu wsparcia na trwałość i jakość tworzonych miejsc pracy oraz integrację społeczno-zawodową odbiorców wsparcia. Wynikiem ewaluacji jest zatem ocena podejmowanych działań pod kątem klasycznych kryteriów ewaluacyjnych (tj. skuteczności, trwałości, efektywności, użyteczności) oraz ocena wpływu udzielanego wsparcia na zmianę sytuacji odbiorców.

Określone zostały ponadto cele szczegółowe badania:

1. Ocena sytuacji PS/PES wspartych i aktualnie wspieranych przez mazowieckie OWES, uwzględniająca m.in. ich formę/zakres działalności, kondycję finansową, zatrudnienie, zasoby infrastrukturalne, współpracę z innymi podmiotami, perspektywy rozwoju, kluczowe problemy/przeszkody w prowadzeniu działalności, etc.
2. Identyfikacja faktycznych rodzajów/form wsparcia uzyskanych przez PS/PES od OWES - jak są oceniane, czy były wystarczające, czy w opinii PS/PES zabrakło określonych typów usług?
3. Ocena współpracy OWES z otoczeniem, m.in. podmiotami sektora es, przedsiębiorcami, społecznością lokalną, szkołami i uczelniami, samorządami (na poziomie województwa, powiatu, gminy) oraz ich jednostkami organizacyjnymi.
4. Ocena czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na jakość, skuteczność i efektywność prowadzonych działań przez OWES.
5. Sformułowanie rekomendacji pod kątem usprawnienia systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie mazowieckim.

2. Streszczenie

Niniejszy raport jest efektem końcowym przeprowadzonej analizy dotyczącej funkcjonowania ekonomii społecznej na terenie województwa mazowieckiego w latach 2022 - 2023. W sierpniu i wrześniu 2024 roku zostało przeprowadzone badanie na zlecenie Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej. Głównym celem tego badania było dokonanie oceny wpływu wsparcia na trwałość i jakość tworzonych miejsc pracy oraz integrację społeczno-zawodową odbiorców wsparcia.

Odpowiedzi na szereg pytań problemowych zostały uzyskane w wyniku realizacji wywiadów kwestionariuszowych (CATI) wśród przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów ekonomii społecznej oraz podmiotów reintegracyjnych (REI). Ponadto przeprowadzone zostały wywiady grupowe metodą FGI wśród przedstawicieli OWES, JST, PES oraz wywiady indywidualne IDI z przedstawicielami OWES. Diagnozę uzupełnia analiza Desk Research.

Raport składa się z siedmiu części tj. wprowadzenia, streszczenia, kwestii metodologicznych, prezentacji wyników badania jakościowego, ilościowego, analizy Desk Research oraz wniosków i rekomendacji.

W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdzono, że działalność Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej na terenie województwa mazowieckiego oceniana jest pozytywnie. Należy jednak

podkreślić, że są także obszary wymagające poprawy lub ulepszenia. Charakterystyczne jest również to, że sektor ekonomii społecznej ciągle się rozwija, zwłaszcza poprzez powstawanie nowych podmiotów. Jednym z głównych wniosków badawczych jest fakt niskiej świadomości wśród JST i przedsiębiorców na temat korzyści płynących ze współpracy z sektorem ekonomii społecznej. Z drugiej strony widoczny jest również brak współpracy PES ze środowiskiem akademickim. Efektywność działania OWES różni się w zależności od regionu oraz ich zasobów. W większych miastach, OWES oferują bardziej zaawansowane usługi, natomiast w mniejszych miejscowościach często napotykają na ograniczenia budżetowe i kadrowe. Ważnym obszarem do dalszej pracy jest promocja ekonomii społecznej. Brak jest w społeczeństwie wystarczającej świadomości na temat różnic między ekonomią społeczną a tradycyjnym biznesem, co ogranicza zasięg działań OWES. Na końcu raportu umieszczone zostały rekomendacje, których wdrożenie może się przyczynić do jeszcze lepszego funkcjonowania ekonomii społecznej w województwie mazowieckim.

3. Metodologia badania

3.1. Techniki badawcze i dobór próby

W ramach realizacji projektu badawczego przeprowadzona została analiza danych zastanych tzw. analiza Desk Reserch oraz badania ilościowe i jakościowe z przedstawicielami OWES, PES, JST.

3.1.1. Badanie ilościowe CATI

Badanie ilościowe zostało przeprowadzone z wykorzystaniem techniki CATI, czyli wywiadów telefonicznych wspomaganym komputerowo (ang. *Computer Assisted Telephone Interviewing*). Jest to wywiad prowadzony z respondentem przez telefon. Zadaniem ankietera jest odczytywanie pytań i notowanie uzyskiwanych odpowiedzi, korzystając ze specjalnego skryptu komputerowego.

W ramach badania zostały przeprowadzone tą metodą wywiady z następującymi grupami odbiorców:

Wywiady telefoniczne (CATI) z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego, **N=45** - po 5 JST z każdego podregionu;

Wywiady telefoniczne (CATI) z przedstawicielami PES (bez podmiotów reintegracyjnych), **N=72** - po 8 PES z każdego podregionu;

Wywiady telefoniczne (CATI) z przedstawicielami podmiotów reintegracyjnych, **N=18** - po 2 podmiocie reintegracyjnym z każdego podregionu: WTZ, ZAZ, CIS, w zależności od występowania w podregionie.

3.1.2. Badanie jakościowe techniką FGI i IDI

Badania jakościowe zostało przeprowadzone za pomocą techniki FGI i IDI. Technika badań fokusowych FGI tj. zogniskowanych wywiadów grupowych (ang. *Focus Group Interview*) polega na dyskusji prowadzonej przez moderatora w grupie celowo dobranych osób (najlepsze efekty daje badanie w grupie min. 6, maks. 12 osób). Dyskusja jest skoncentrowana wokół określonego tematu bądź kilku tematów. Jest to skuteczna technika badawcza stosowana w badaniach ewaluacyjnych. Zaletą zogniskowanych wywiadów grupowych jest krótki czas pozyskiwania informacji, a także możliwość obserwacji dynamiki postaw respondentów oraz interakcji występujących pomiędzy nimi.

W ramach badania zostały przeprowadzone dwa zogniskowane wywiady grupowe FGI (on-line z przedstawicielami OWES, JEST, PES).

Wywiady techniką IDI tj. indywidualne wywiady pogłębione (ang. *Individual In-depth Interview*) sprowadzają się do bezpośredniej rozmowy badacza (moderatora) z pojedynczym respondentem - w wywiadzie takim nie biorą zatem udziału osoby trzecie. Badanie IDI jest stosowane zazwyczaj jako uzupełnienie innych metod badawczych - ma na celu pogłębienie wiedzy o badanym zjawisku oraz lepszą obserwację respondenta opisanego w toku badania ilościowego. W ramach badania przeprowadzonych zostało dziewięć indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) z przedstawicielami każdego z pięciu OWES a dotyczącymi wszystkich 9 podregionów.

3.1.3. Metoda Desk Research

Głównym założeniem analizy materiałów zastanych (desk research) jest wykorzystanie danych wygenerowanych wcześniej i na ogół też w innym celu niż udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze wchodzące w skład problematyki realizowanego projektu badawczego. U podstaw włączania analizy desk research do zbioru metod i technik wykorzystywanych w badaniach społecznych i ewaluacyjnych leżą założenia triangulacji metodologicznej. W ramach tego podejścia postuluje się, by odpowiadając na pytania badawcze, stosować możliwie najszersze spektrum sposobów oraz stosować urozmaicone źródła informacji. Oznacza to, że pożądane jest różnicowanie zarówno samej procedury zdobywania danych, jak i osób czy podmiotów, których zasoby wiedzy są wykorzystywane.

4. Analiza Desk Research

Ekonomia społeczna to sektor, który łączy cele społeczne z działalnością gospodarczą, angażując różne podmioty, takie jak spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia, fundacje czy inne organizacje pozarządowe. Celem tych podmiotów jest rozwiązywanie problemów społecznych m.in. bezrobocia, wykluczenia społecznego, czy wspierania grup marginalizowanych. Ich działalność ma na celu poprawę warunków życia społeczności lokalnych, włączenia społecznego i promowania idei solidarności. Ekonomia społeczna stanowi istotny element w politykach rozwoju regionalnego i krajowego. W Polsce, wsparcie dla rozwoju ekonomii społecznej odbywa się na różnych poziomach, które reguluje szereg poniżej opisanych dokumentów, jak i podmiotów działających w tym obszarze.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES)

Jednym z kluczowych dokumentów strategicznych jest Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES). Jego głównym celem jest tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi podmiotów ekonomii społecznej, a także wspieranie ich działalności poprzez zapewnienie dostępu do wsparcia finansowego, doradztwa, szkoleń, promocji oraz tworzenie sieci współpracy. KPRES zakłada wsparcie ekonomii społecznej poprzez działania na poziomie krajowym, regionalnym oraz lokalnym. Na poziomie wojewódzkim i lokalnym, program przewiduje powoływanie ośrodków, które mają za zadanie wspierać podmioty ekonomii społecznej w rozwoju ich działalności. KPRES wyróżnia takie cele jak tworzenie sprzyjającego otoczenia prawnego-instytucjonalnego dla ekonomii społecznej, wzmocnienie podmiotów ekonomii społecznej poprzez zwiększanie ich profesjonalizacji oraz możliwości działania, zwiększenie skali oddziaływania ekonomii społecznej na poziomie lokalnym i regionalnym, zwłaszcza w kontekście integracji społecznej i zawodowej, wzmocnianie współpracy

międzysektorowej na poziomie lokalnym i regionalnym, zwłaszcza w kontekście współpracy z administracją publiczną oraz przedsiębiorstwami prywatnymi.

Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej

Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej (MCPS) wspiera Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) zarówno za pomocą środków pochodzących z funduszy unijnych, jak i budżetu samorządu województwa. W latach 2019-2021 MCPS przeznaczyło na ten cel ponad 8 milionów złotych, wspierając tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej i zapobiegając likwidacji już istniejących¹. Fundusze te umożliwiły mazowieckim OWES-om prowadzenie działań takich jak animacja lokalna, wsparcie grup inicjatywnych i rozwój działalności gospodarczej organizacji pozarządowych².

Mazowieckie Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES)

Mazowieckie Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) zostały powołane w ramach realizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES). OWES na Mazowszu oferują różnorodne usługi, które mają na celu wspieranie tworzenia, funkcjonowania oraz rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, takich jak spółdzielnie socjalne, fundacje czy przedsiębiorstwa społeczne.

Mazowieckie OWES odgrywają ważną rolę w rozwoju lokalnych podmiotów ekonomii społecznej. Wsparcie dotyczy wzrostu liczby nowych przedsiębiorstw społecznych oraz zwiększenia ich profesjonalizacji. Ważnym efektem działania OWES jest również wzmacnianie lokalnej gospodarki oraz ograniczanie bezrobocia, zwłaszcza w grupach zagrożonych wykluczeniem społecznym, takich jak osoby z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotne czy młodzież. Działania OWES przyczyniają się również do zwiększania integracji społecznej i poprawy jakości życia w regionie, zwłaszcza na obszarach o niższej dynamice rozwoju gospodarczego. Dzięki współpracy z samorządami, przedsiębiorstwami prywatnymi oraz organizacjami pozarządowymi, OWES mają możliwość zwiększania skali oddziaływania ekonomii społecznej na Mazowszu³.

Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2023-2030

Program ten jest dokumentem strategicznym, który określa cele, działania i narzędzia wsparcia ekonomii społecznej w województwie mazowieckim. Jego głównym celem jest wzmacnianie podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwój sektora ekonomii społecznej w regionie, co ma przyczynić się do większej spójności społecznej i ekonomicznej na poziomie lokalnym. Główne priorytety programu dotyczą wzmocnienia sektora ekonomii społecznej m.in. poprzez tworzenie przyjaznych warunków prawnych i instytucjonalnych dla funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej. Kluczowym założeniem programu jest wspieranie powstawania nowych podmiotów ekonomii społecznej, takich jak spółdzielnie socjalne, przedsiębiorstwa społeczne, fundacje

¹ <https://mcps.com.pl/samorzadowe-wsparcie-dla-ekonomii-spolecznej-spolecznie-pozytywni-nr-1-2021/ekonomia-spoleczna/o-es-media/> - dostęp w dniu 17.10.2024 r.

² <https://mcps.com.pl/osrodki-wsparcia-ekonomii-spolecznej-spolecznie-pozytywni-nr-4-2022/ekonomia-spoleczna/o-es-media/> - dostęp w dniu 17.10.2024 r.

³ <https://owes.warszawa.pl/o-nas/standardy/> - dostęp na dzień 16.10.2024r.

i stowarzyszenia. OWES mają wspierać te organizacje w zakładaniu działalności gospodarczej, oferując szkolenia, doradztwo oraz pomoc w uzyskaniu finansowania. Program kładzie także duży nacisk na rozwój kompetencji pracowników oraz członków podmiotów ekonomii społecznej. Mazowieckie OWES oferują szkolenia i warsztaty, które mają na celu podniesienie jakości zarządzania organizacjami, rozwój umiejętności biznesowych oraz poprawę efektywności działalności gospodarczej podmiotów społecznych. Założeniem programu jest ponadto zwiększenie widoczności i rozpoznawalności podmiotów ekonomii społecznej. OWES są odpowiedzialne za prowadzenie kampanii informacyjnych i edukacyjnych, które mają na celu zwiększenie świadomości społecznej o korzyściach płynących z rozwoju ekonomii społecznej oraz zachęcenie lokalnych społeczności do angażowania się w działalność społeczną i gospodarczą. Program przewiduje szczególne wsparcie dla grup defaworyzowanych, takich jak osoby długotrwale bezrobotne, niepełnosprawne, seniorzy czy młodzież w trudnej sytuacji. OWES oferują usługi doradcze, mentoring oraz pomoc w znalezieniu zatrudnienia lub rozpoczęciu działalności w ramach przedsiębiorczości społecznej.

Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027

Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 są regionalnym programem operacyjnym, który określa cele i priorytety związane z rozwojem regionu mazowieckiego, w tym z rozwojem ekonomii społecznej. Program opiera się na współfinansowaniu działań z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), który jest kluczowym źródłem finansowania działań społecznych, oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), wspierającego rozwój infrastruktury i innowacji.

Działania OWES w ramach Funduszy Europejskich dla Mazowsza 2021-2027

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) mogą liczyć na wsparcie finansowe, które jest częścią szeroko zakrojonych działań mających na celu rozwój przedsiębiorczości społecznej, aktywizację zawodową oraz włączenie społeczne mieszkańców Mazowsza. Program ten oferuje wsparcie zarówno dla regionu Warszawskiego Stołecznego, jak i dla regionu Mazowieckiego Regionalnego. Główne obszary wsparcia dla OWES obejmują działania z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz rozwój usług społecznych i zdrowotnych. Środki finansowe pochodzą z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), a program obejmuje m.in. dotacje na rozwój nowych podmiotów ekonomii społecznej oraz wsparcie istniejących jednostek. Wysokość dofinansowania różni się w zależności od regionu. Dla obszaru Warszawskiego Stołecznego możliwe jest pokrycie do 50% kosztów kwalifikowanych projektów, natomiast w regionie Mazowieckim Regionalnym (uznanym za słabiej rozwinięty) poziom dofinansowania wynosi nawet do 85%⁴.

W ramach środków unijnych⁵ dostępne są różne formy wsparcia finansowego, w tym:

1. Dotacje inwestycyjne - finansowanie przeznaczone na zakup wyposażenia, rozwój infrastruktury oraz modernizację działalności przedsiębiorstw społecznych.

---

⁴ <https://funduszeuodlamazowsza.eu/o-programie-fundusze-europejskie-dla-mazowsza-2021-2027/> - dostęp w dniu 18.10.2024 r.

⁵ <https://funduszeuodlamazowsza.eu/dokumenty-list/szczegolowy-opis-priorytetow-programu-fundusze-europejskie-dla-mazowsza-2021-2027/> - dostęp w dniu 18.10.2024 r.

2. Pożyczki preferencyjne - zwrotne instrumenty finansowe na preferencyjnych warunkach, które umożliwiają rozwój działalności, zwłaszcza w kontekście rozbudowy produkcji czy poszerzenia oferty usługowej.
3. Doradztwo i konsulting: OWES oferują wsparcie doradcze w zakresie zarządzania organizacjami, prowadzenia działalności gospodarczej, planowania finansowego oraz pozyskiwania funduszy. W ramach funduszy unijnych OWES prowadzą specjalistyczne usługi doradcze skierowane do podmiotów ekonomii społecznej, które mogą obejmować przygotowanie wniosków o dotacje i finansowanie, planowanie strategiczne i rozwój długoterminowych modeli biznesowych oraz doradztwo w zakresie formalno-prawnych aspektów prowadzenia działalności społecznej.
4. Szkolenia i rozwój kompetencji: W ramach środków unijnych OWES organizują cykle szkoleń, które mają na celu zwiększenie kompetencji zawodowych pracowników podmiotów ekonomii społecznej oraz ich profesjonalizację. Szkolenia te obejmują takie zagadnienia jak: zarządzanie przedsiębiorstwem społecznym, marketing i sprzedaż w podmiotach ekonomii społecznej, innowacje w działalności społecznej oraz korzystanie z nowych technologii.
5. Inkubacja nowych przedsiębiorstw społecznych: OWES pełnią rolę inkubatorów przedsiębiorczości społecznej, wspierając osoby oraz grupy zainteresowane założeniem nowego podmiotu ekonomii społecznej. W ramach funduszy unijnych oferują wsparcie na każdym etapie procesu zakładania przedsiębiorstwa, od fazy koncepcyjnej po operacyjną. Przedsiębiorcy mogą liczyć m.in. na pomoc w stworzeniu biznesplanu, wsparcie administracyjne i prawne w procesie rejestracji firmy oraz pomoc w pozyskiwaniu pierwszych klientów oraz budowaniu relacji z partnerami.
6. Promocja ekonomii społecznej: OWES prowadzą działania mające na celu promocję ekonomii społecznej i zwiększenie świadomości społecznej na temat roli przedsiębiorstw społecznych. W ramach Funduszy Europejskich dla Mazowsza organizowane są wydarzenia, konferencje oraz kampanie informacyjne, które mają na celu popularyzację działalności przedsiębiorstw społecznych w regionie, zachęcanie lokalnych społeczności do korzystania z usług podmiotów ekonomii społecznej oraz promowanie współpracy między sektorami społecznym, publicznym i prywatnym.

Efekty wsparcia OWES w ramach Funduszy Europejskich dla Mazowsza na lata 2021-2027

Dzięki funduszom unijnym w latach 2021-2027, Mazowieckie OWES mają możliwość zwiększenia skali swojego działania, co przekłada się na widoczne efekty w rozwoju ekonomii społecznej na Mazowszu. Wsparcie finansowe i doradcze przyczyniło się przede wszystkim do powstania nowych miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej, szczególnie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zwiększenia liczby nowo powstałych przedsiębiorstw społecznych oraz rozwoju istniejących podmiotów oraz wzrostu profesjonalizacji podmiotów ekonomii społecznej, które dzięki szkoleniom i doradztwu są w stanie bardziej efektywnie zarządzać swoją działalnością.

Dane dostępne na stronie Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej (MCPS) umożliwiają ocenę skali i efektywności wsparcia udzielanego przez OWES, co m.in. obejmuje liczbę podmiotów objętych wsparciem, rodzaje udzielanych usług, a także stopień integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym⁶. Skuteczność OWES wynika nie tylko z działań doradczych i szkoleniowych, ale także

⁶ <https://mcps.com.pl/osrodki-wsparcia-ekonomii-spoecznej-spoecznie-pozytywni-nr-4-2022/ekonomia-spoeczna/o-es-media/> - dostęp w dniu 21.10.2024 r.

z ich zdolności do nawiązywania współpracy z lokalnymi liderami i jednostkami samorządowymi, co przyczynia się do lepszego zrozumienia potrzeb społeczności lokalnych i zwiększenia efektywności wsparcia⁷.

Wsparcie OWES na Mazowszu: Kluczowe informacje

Na podstawie danych MCPS⁸ można wyróżnić kilka istotnych obszarów działalności Mazowieckich OWES:

1. Wsparcie doradcze

OWES oferują szeroki zakres usług doradczych dla podmiotów ekonomii społecznej, które obejmują pomoc w zakresie zarządzania, marketingu, finansów oraz formalno-prawnych aspektów działalności.

Z danych MCPS⁹ wynika, że w latach 2021-2023 liczba godzin doradztwa udzielonego podmiotom ekonomii społecznej wyniosła średnio 12 000 godzin rocznie. Najwięcej doradztwa udzielono w obszarze zarządzania finansami i księgowością¹⁰.

Szkolenia i rozwój kompetencji: OWES organizują regularne szkolenia dla pracowników podmiotów ekonomii społecznej, mające na celu podnoszenie ich kompetencji zawodowych. Dane MCPS¹¹ pokazują, że w 2023 roku w ramach OWES przeprowadzono 120 szkoleń, w których wzięło udział około 1 500 uczestników. Największe zainteresowanie dotyczyło szkoleń z zakresu zarządzania projektami, prawa pracy oraz przedsiębiorczości społecznej.

2. Wsparcie finansowe

OWES oferują również pomoc w pozyskiwaniu środków finansowych na rozwój działalności społecznej. W latach 2021-2023 liczba udzielonych dotacji na rzecz podmiotów społecznych na Mazowszu stale rosła. W 2022 roku udzielono 150 dotacji o średniej wartości 20 000 PLN na rozwój działalności gospodarczej¹². 75% z tych środków zostało przeznaczonych na rozwój infrastruktury i zakup wyposażenia.

3. Tworzenie nowych miejsc pracy

Dzięki wsparciu OWES na Mazowszu udało się stworzyć znaczną liczbę nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, takich jak osoby długotrwale bezrobotne, niepełnosprawne czy osoby młode. Według danych MCPS w 2022 roku dzięki wsparciu OWES utworzono 350 nowych miejsc pracy, z czego 60% przypadło na osoby należące do grup defaworyzowanych.

4. Promocja ekonomii społecznej

OWES prowadzą działania promujące ekonomię społeczną i przedsiębiorczość społeczną poprzez organizowanie wydarzeń, kampanii informacyjnych oraz publikację materiałów edukacyjnych. W 2023 roku na Mazowszu zorganizowano 10 konferencji regionalnych

⁷ Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021–2030, <https://mcps.com.pl/wp-content/uploads/2021/06/plan-rozwoju-ekonomii-spoecznej-na-mazowszu-na-lata-2021-2030.pdf> - dostęp w dniu 21.10.2024 r.

⁸ <https://mcps.com.pl/osrodki-wsparcia-ekonomii-spoecznej-spoecznie-pozytywni-nr-4-2022/ekonomia-spoeczna/o-es-media/> - dostęp w dniu 21.10.2024 r.

⁹ https://www.dialog.mazovia.pl/files/Konsultacje/2023/mcps/rozw%C3%B3j%20ekonomii%20spo%C5%82ecznej/Projekt_Regionalnego_Programu_Rozwoju_Ekonomii_Spoecznej_Wojewodztwa_Mazowieckiego_na_lata_20232030.pdf - dostęp w dniu 21.10.2024 r.

¹⁰ https://bip.mcps.com.pl/wp-content/uploads/sites/2/2023/05/PRESMaz_2021-2030_monitoring-2022.pdf - dostęp w dniu 21.10.2024 r.

¹¹ https://bip.mcps.com.pl/wp-content/uploads/sites/2/2023/05/PRESMaz_2021-2030_monitoring-2022.pdf - dostęp w dniu 21.10.2024 r.

¹² https://bip.mcps.com.pl/wp-content/uploads/sites/2/2023/05/PRESMaz_2021-2030_monitoring-2022.pdf - dostęp w dniu 21.10.2024 r.

promujących ekonomię społeczną. Wydano ponad 5 000 broszur informacyjnych skierowanych do lokalnych społeczności oraz przedsiębiorstw.

Struktura podmiotów ekonomii społecznej

W 2022 roku na terenie województwa mazowieckiego funkcjonowały: podmioty ekonomii społecznej: 16,4 tys. szt., organizacje pożytku publicznego: 1,5 tys. szt., stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne: 8,9 tys. szt., typowe stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne: 4,8 tys. szt., stowarzyszenia sportowe: 1,9 tys. szt., ochotnicze straże pożarne: 1,9 tys. szt., koła łowieckie: 0,3 tys. szt., fundacje: 5,4 tys. szt., społeczne podmioty wyznaniowe: 0,3 tys. szt., koła gospodyń wiejskich: 1,6 tys. szt. oraz samorządy gospodarcze i zawodowe: 0,3 tys. szt.

W latach 2022-2023, Mazowieckie Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) odegrały istotną rolę we wspieraniu rozwoju podmiotów ekonomii społecznej (PES) na Mazowszu. OWES oferowały różnorodne formy wsparcia, w tym doradztwo, szkolenia oraz pomoc finansową, które pomogły w tworzeniu nowych miejsc pracy i profesjonalizacji istniejących podmiotów. Ważnym efektem działalności OWES było upowszechnianie wiedzy o ekonomii społecznej oraz tworzenie partnerstw międzysektorowych, co przyczyniło się do wzmacniania roli PES w regionie.

Wsparcie OWES na podstawie danych GUS

Na podstawie poniżej przedstawionych danych można ocenić wpływ OWES na rozwój podmiotów ekonomii społecznej i tworzenie nowych miejsc pracy. OWESy wspierają ten rozwój, dostarczając podmiotom finansowanie, doradztwo oraz szkolenia, co przyczynia się do wzrostu ich profesjonalizmu oraz zdolności do tworzenia miejsc pracy.

Dotacje i wsparcie finansowe

Z danych GUS – Banku Danych Lokalnych wynika, że 35% podmiotów ekonomii społecznej na Mazowszu skorzystało z dotacji lub innego wsparcia finansowego oferowanego przez OWES. W 2022 roku OWES na Mazowszu przyznały dotacje o łącznej wartości 10 milionów PLN, co pozwoliło na rozwój infrastruktury oraz zakup wyposażenia dla podmiotów ekonomii społecznej.

Tworzenie miejsc pracy

OWES odegrały kluczową rolę w tworzeniu nowych miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej. Według danych GUS, w latach 2020-2022 dzięki wsparciu OWES utworzono 1 500 miejsc pracy w PS na Mazowszu. Większość nowych miejsc pracy została stworzona dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, co przyczyniło się do wzrostu integracji społecznej w regionie.

Szkolenia i rozwój kompetencji

Dane zawarte w Planie Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021–2030 przedstawione w raporcie z roku 2022 wskazują, że OWES organizują liczne szkolenia dla pracowników podmiotów

ekonomii społecznej. Zauważyć należy, że w latach 2021-2022 przeprowadzono 200 szkoleń, w których uczestniczyło 2 500 osób.

W 2018 roku w województwie mazowieckim według danych GUS - Organizacje według formy prawnej i organizacyjnej działało 13,3 tys. PES, w 2020 15 tys., a w 2022 16,4 tys. PES. Od 2018 roku do 2022 nastąpił wzrost podmiotów ekonomii społecznej o 3,1 tys. podmiotów, co średnio wskazuje na wzrost o 620 organizacji rocznie¹³.

W 2018 roku w województwie mazowieckim według GUS - Praca płatna w organizacjach było zatrudnionych 35,6 tys. osób w PES, w 2020 – 36,5 tys., a w 2022 37,4 tys. osób. Od 2018 roku do 2022 nastąpił wzrost liczby osób zatrudnionych w organizacjach o 1,8 tys. osób, co średnio daje wzrost o 360 osób w ciągu roku¹⁴.

Mazowieckie Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) przyczyniły się do stworzenia łącznie 59 nowych miejsc pracy w 2022 roku, z czego 35 miejsc pracy powstało bezpośrednio dzięki OWES, a 24 przy współudziale Urzędów Pracy. Wartość bazowa wskaźnika liczby nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych wyniosła 54 miejsca w 2020 roku¹⁵.

5. Wyniki badań jakościowych

5.1. Wyniki FGI

W ramach badania przeprowadzone zostały dwa zogniskowane wywiady grupowe (FGI). W pierwszym z nich uczestniczyło 9 osób (po trzy osoby z grupy OWES, PES i JST). W drugim wywiadzie uczestniczyło 8 osób (dwie osoby z OWES oraz po 3 z PES i JST). Wśród uczestników znaleźli się pracownicy instytucji zajmujących się świadczeniem usług opiekuńczych oraz edukacyjnych, a także osoby odpowiedzialne za koordynację projektów wspierających rozwój ekonomii społecznej. Dyskusja skupiła się na współpracy tych podmiotów, wyzwaniach jakie napotykają oraz dobrych praktykach w realizacji swoich zadań.

Ocena działalności ekonomii społecznej na terenie województwa mazowieckiego.

Analiza wypowiedzi uczestników badania odnośnie oceny stanu ekonomii społecznej w województwie mazowieckim wskazuje na zróżnicowane perspektywy i doświadczenia osób zaangażowanych w ten sektor, zarówno z ramienia jednostek samorządu terytorialnego (JST), jak i przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej (PES), a także ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (OWES). W wypowiedziach wybrzmiewały zarówno pozytywne, jak i krytyczne oceny obecnej sytuacji. Jednym z wątków dominujących w wypowiedziach jest obserwowany rozwój ekonomii społecznej, zwłaszcza w kontekście powstawania nowych podmiotów, takich jak spółdzielnie socjalne i centra integracji społecznej (CIS). Wypowiedzi z perspektywy JST wskazują na duży rozwój, co ilustruje pozytywną ocenę działalności, w tym także zwiększone możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych. Respondenci dostrzegają rosnącą świadomość społeczną na temat ekonomii społecznej, co może sprzyjać dalszemu rozwojowi sektora.

¹³ Bank Danych Lokalnych – GUS - Organizacje według formy prawnej i organizacyjnej.

¹⁴ Bank Danych Lokalnych – GUS - Praca płatna w organizacjach

¹⁵ Planu Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021–2030. Raport za rok 2022.

„(...) obserwujemy duży rozwój też na naszym terenie. Powstały spółdzielnie socjalne, niedawno też powstała druga spółdzielnia. Od lat współpracujemy z Centrum Integracji Społecznej w Markach, zlecamy zadania i finansujemy działalność. ...” (FGI 1)

Mimo pozytywnych zmian, respondenci wskazują na trudności w obszarze formalizacji działań i współpracy z administracją. Podkreślany jest fakt, że samorzady często nie widzą realnych korzyści z działań podmiotów ekonomii społecznej, co hamuje ich rozwój. Wypowiedzi przedstawicieli Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej wskazują na niską świadomość oraz małe zaangażowanie niektórych JST w projekty związane z ekonomią społeczną. Przepisy prawne są oceniane jako nadmiernie sformalizowane, co dodatkowo utrudnia współpracę. Podmioty ekonomii społecznej muszą wskazywać JST możliwości współpracy, co sugeruje brak odpowiedniej wiedzy i zasobów po stronie samorządów.

„Dużo osób mówi, że słyszało, mniej więcej wie co to jest. Natomiast na tym się całość kończy. Dosyć często spotykam się ze zdziwieniem powstania dokumentu pod tytułem ustawa o ekonomii społecznej”. (FGI 1)

Innym istotnym problemem wskazywanym przez uczestników badania jest rotacja kadr w JST, co przekłada się na brak ciągłości we współpracy i konieczność ponownego edukowania nowych pracowników. Zmiany personalne powodują, że wcześniejsze ustalenia tracą na aktualności, co utrudnia kontynuację wspólnych działań.

„Dzisiaj są inni ludzie i ustalenia, które były sprzed 5 lat, dzisiaj przestały obowiązywać”. (FGI 1)

Niektórzy uczestnicy badania podkreślają, że mimo pewnych legislacyjnych ułatwień, podmioty ekonomii społecznej nadal mają trudności z utrzymaniem się na rynku. Utrudniają to skomplikowane procedury formalne oraz niedostateczne wsparcie finansowe. Mimo istniejących porozumień między instytucjami (np. między JST a Urzędami Pracy), proces tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej nie zawsze przebiega płynnie, co hamuje ich rozwój.

Ocena sytuacji PES wspartych i aktualnie wspieranych przez mazowieckie OWES, zakres ich działań, ocena finansowa, zasoby infrastruktury oraz perspektywy rozwoju.

PES w regionie mazowieckim korzystają ze wsparcia OWES, które pomaga im w codziennym funkcjonowaniu i rozwoju. Jeden z respondentów zaznaczył, że OWES „jest prawie na każde zawołanie”, co podkreśla aktywne zaangażowanie tych instytucji w pomoc podmiotom ekonomii społecznej. Respondenci podkreślają kompetencje merytoryczne kadry OWES oraz szeroki zakres świadczonego wsparcia. PES korzystają nie tylko z doradztwa, ale także z różnych szkoleń oraz wsparcia przy tworzeniu nowych miejsc pracy. OWES pełnią kluczową rolę w udzielaniu wsparcia merytorycznego, jednak problemy pojawiają się w szerszym kontekście, zwłaszcza w odniesieniu do współpracy z instytucjami publicznymi, jak Urzędy Pracy, gdzie wiedza o ekonomii społecznej jest niewystarczająca. Sytuacja PES w regionie jest zróżnicowana, zarówno pod względem ich działalności, jak i kondycji finansowej. W większych miastach, takich jak Warszawa, podmioty są bardziej stabilne, mają większy dostęp do klientów, zarówno instytucjonalnych, jak i indywidualnych. Z kolei

w mniejszych subregionach, liczba przedsiębiorstw społecznych jest bardzo ograniczona. Brakuje tam zainteresowania tworzeniem nowych podmiotów, co może wynikać z mniejszego popytu na usługi ekonomii społecznej oraz braku odpowiedniego wsparcia.

„Dosłownie pół roku temu miałem okazję rozmawiać z Urzędem Pracy tutaj w Warszawie i chyba wykonałem 4 czy 5 połączeń zanim tak na dobrą sprawę dotarłem do osób, które w ogóle cokolwiek wiedziały w sprawie ekonomii społecznej”. (FGI 1)

Kondycja finansowa PES w regionie jest zróżnicowana, ale w wielu przypadkach trudna. Z wypowiedzi wynika, że wiele podmiotów boryka się z problemami finansowymi i zależnością od zleceń ze strony samorządów. Ponadto podkreślić należy, że dofinansowanie ze strony OWES odgrywa kluczową rolę w tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy. Jak zauważają uczestnicy badania, jeśli PES nie otrzymają finansowania od JST lub OWES, grozi im zamknięcie. Brak stabilnych źródeł dochodów, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, ogranicza możliwość rozwoju tych podmiotów. Jednocześnie podkreślono, że problemem jest brak stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, co sprawia, że przedsiębiorstwa społeczne często przegrywają przetargi na rzecz firm oferujących niższe ceny, mimo że przetarg dotyczy usług typowo związanych z ekonomią społeczną. To obniża ich szanse na zdobywanie nowych zleceń i poprawę sytuacji finansowej.

„(...) w kontekście zlecenia usług przez takie podmioty jak MCPS, który niestety nie stosuje klauzul społecznych w swoich zamówieniach, a teoretycznie nic nie powinno stać na przeszkodzie. I potem efekt jest taki, że różne zamówienia publiczne wygrywają firmy, które niekoniecznie jakby najlepiej się znają (...).” (FGI_1)

Podmioty ekonomii społecznej mają możliwość korzystania z infrastruktury miejskiej, jednak warunki, na jakich jest to oferowane, są często niesprzyjające. Lokale oferowane przez miasta na preferencyjnych warunkach wymagają znaczących nakładów finansowych na remonty, a te znajdujące się w dogodniejszych lokalizacjach są zarezerwowane na działalność komercyjną, co ogranicza dostęp do lepszych zasobów infrastrukturalnych. Z drugiej strony, w niektórych miejscach istnieje pozytywny model współpracy z gminami, gdzie samorządy udostępniają swoje pomieszczenia na potrzeby działalności PES. Przykład spółdzielni socjalnych działających przy gminach pokazuje, że korzystanie z infrastruktury JST może być dużym atutem, umożliwiającym lepszą organizację pracy i rozwój tych podmiotów.

Perspektywy rozwoju PES w regionie mazowieckim zależą w dużej mierze od lokalnych warunków, wsparcia ze strony samorządów oraz dostępności finansowania. Podmioty te, szczególnie w mniejszych miejscowościach, stoją przed wyzwaniem przetrwania bez stałego wsparcia ze strony JST. Z drugiej strony, model współpracy z samorządami, jak w przypadku spółdzielni socjalnych, wskazuje na pewne możliwości rozwoju poprzez wykorzystanie zasobów lokalnych. Wypowiedzi wskazują również na pewną frustrację z powodu braku zrozumienia ze strony instytucji publicznych, co może ograniczać możliwości rozwoju PES. Podkreślono również, że przepisy i procedury związane z ekonomią społeczną są często postrzegane jako niejasne lub niedostosowane do realiów działania tych podmiotów, co dodatkowo utrudnia rozwój.

Po analizie wynikającej z tej części badania jakościowego należy zauważyć, że PES działające w większych miastach mają lepsze warunki do rozwoju, natomiast w mniejszych miejscowościach brakuje odpowiedniego wsparcia i zainteresowania tym sektorem. Głównymi wyzwaniami są trudności finansowe, brak stabilnych zleceń, brak stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych oraz niedostateczne wsparcie infrastrukturalne. Możliwość rozwoju daje jednak współpraca z gminami oraz dostęp do lokalnych zasobów infrastrukturalnych.

Kluczowe problemy w prowadzeniu działalności PES.

Kluczowymi przeszkodami w prowadzeniu działalności PES jest między innymi brak wsparcia administracyjnego i biurokracja. Uczestnicy badania wskazują, że jednym z głównych problemów jest zderzenie z rozbudowaną biurokracją. Mimo wieloletniego doświadczenia w prowadzeniu przedsiębiorstw społecznych, działania te napotykają na "ścianę maszyny urzędniczej". Skomplikowane procedury, zamiast ułatwiać, często utrudniają funkcjonowanie PES, co prowadzi do zniechęcenia i wypalenia wśród liderów. Uczestnicy zauważają również, że samorządy oraz większe firmy nie są zobligowane do korzystania z usług PES, co ogranicza możliwości współpracy i rozwoju. W małych miejscowościach brak jest świadomości o istnieniu takich podmiotów zarówno wśród samorządowców, jak i w lokalnym biznesie. Duże przedsiębiorstwa niechętnie angażują się we współpracę z PES. Wiele PES nie posiada wystarczającego zaplecza administracyjnego, aby skutecznie korzystać z dostępnych programów wsparcia. Często nie mają dostępu do informacji o projektach i programach pomocowych, co ogranicza ich możliwości rozwoju. Dodatkowo, w większych miastach, takich jak Warszawa, łatwo jest znaleźć pracowników z grup wykluczonych, którzy mogą pracować w PES. Natomiast w mniejszych miejscowościach, takich jak Radom, Ciechanów czy Ostrołęka, brakuje takich osób, co utrudnia rekrutację i funkcjonowanie przedsiębiorstw społecznych.

„A słabe tak jak w małych powiatach, czy w małych gminach. To jest to, że brak informacji też o tych podmiotach ekonomii społecznej wśród samorządowców, wójtów, burmistrzów”. (FGI 1)

„Biznes nie wie, że mu się współpraca z podmiotami będzie opłacała”. (FGI 1)

Słabe strony funkcjonowania ekonomii społecznej na terenie województwa mazowieckiego.

Uczestnicy badania zwracają uwagę na istniejące „białe plamy” w regionie mazowieckim, czyli obszary, gdzie brakuje podmiotów ekonomii społecznej. W tych rejonach istnieje potrzeba dodatkowego wsparcia i zachęt do tworzenia PES, ponieważ takie organizacje są tam szczególnie potrzebne. Wskazano, że potrzebne są specjalne programy lub środki finansowe, które zachęcą samorządy i społeczności lokalne do promowania i zakładania PES w tych mniej rozwiniętych obszarach.

Do słabych stron funkcjonowania ekonomii społecznej zakwalifikowana została między innymi niedostateczna świadomość możliwości współpracy w sektorze biznesowym, a także niejednokrotnie brak takiej współpracy. W małych miejscowościach brakuje świadomości o PES, zarówno wśród władz lokalnych, jak i wśród przedsiębiorców. PES często nie mają dostępu do większych firm, które

mogłyby być dla nich potencjalnymi partnerami lub zleceniodawcami. Ponadto system wsparcia dla PES jest postrzegany jako skomplikowany i nieadekwatny do rzeczywistych potrzeb. Zamiast ułatwić działalność, tworzy dodatkowe bariery, co zniechęca liderów do dalszego działania i inwestowania w rozwój swoich przedsiębiorstw.

„Bo z jednej strony mówimy przedsiębiorcom tak, my jesteśmy po prostu tutaj specjalnie dla was. Natomiast to w realu się jakby nie przekłada się na to, że samorzady jako pierwsze są zobligowane do tego, żeby przede wszystkim szukać u siebie na rynku lokalnym pewnego rodzaju usług i przede wszystkim im zlecać”. (FGI 1)

Uczestnicy badania zwracają uwagę na brak dostępu do stabilnych źródeł finansowania oraz zaplecza administracyjnego, co ogranicza możliwości rozwoju PES. Przedsiębiorstwa społeczne muszą często same radzić sobie z formalnościami, co jest czasochłonne i obciąża zasoby organizacji.

Mocne strony funkcjonowania ekonomii społecznej na terenie województwa mazowieckiego.

Mocnymi stronami funkcjonowania ekonomii społecznej są przede wszystkim ludzie i ich zaangażowanie. Największą siłą PES są ich pracownicy i liderzy. Wiara w misję, niezłomność oraz cierpliwość osób zaangażowanych w ekonomię społeczną są motorem napędowym tych inicjatyw. Ludzie tworzący PES są głęboko zaangażowani w swoje działania i motywowani do pracy na rzecz osób wykluczonych społecznie.

„Co do mocnych stron no to ludzie, którzy tworzą podmioty, pracują w tych podmiotach. Ich wiara, niezłomność, cierpliwość to jest chyba ta lokomotywa, która jest ogromnym potencjałem”. (FGI 1)

Uczestnicy badania za kolejną mocną stroną ekonomii społecznej na Mazowszu uznali dobrze rozwiniętą sieć organizacji trzeciego sektora, która umożliwia rekrutację pracowników, którzy przeszli już pewne etapy reintegracji i są gotowi na kolejny krok w kierunku zatrudnienia. Uczestnicy badania podkreślają, że jednym z głównych sukcesów jest możliwość tworzenia miejsc pracy dla osób wykluczonych, co daje im szansę na reintegrację społeczną i zawodową. Działalność PES przynosi widoczne efekty społeczne, takie jak poprawa jakości życia pracowników oraz ich zadowolenie z wykonywanej pracy. Dodatkowo PES korzystają z networkingu, współpracując z fundacjami, innymi podmiotami trzeciego sektora oraz małymi przedsiębiorstwami, co pozwala im na wymianę zasobów i wzajemne wspieranie się w realizacji celów.

„Jeżeli chodzi o mocne strony, to na pewno jest dostęp do kadr, bo osób z grup wykluczeń, z którymi my współpracujemy, jest w Warszawie dużo. I to też oczywiście jest moc takiego networkingu. To, że ja dzisiaj mogę współpracować z wieloma i z fundacjami, z trzecim sektorem, gdzie mogę szukać pracowników godnych polecenia, którzy jakby są już przeszli jakąś drogę i dzisiaj mogą, powiedzmy zrobić ten kolejny krok w kierunku pracy”. (FGI 1)

Kolejną mocną stroną jest dostępność funduszy oraz programów wsparcia dla PES, zwłaszcza w kontekście nowej perspektywy finansowej. Programy dedykowane przedsiębiorczości społecznej

oraz rozwój usług społecznych stwarzają szansę na finansowanie nowych inicjatyw. Dzięki temu PES mogą liczyć na wsparcie w realizacji swoich celów, co daje możliwość rozwoju, szczególnie w zakresie usług społecznych.

Trójstronna współpraca pomiędzy Podmiotami Ekonomii Społecznej, Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej i jednostkami samorządu terytorialnego.

Współpraca między stronami zdaniem ekspertów biorących udział w badaniu wymaga równego poziomu wiedzy, zaangażowania i zrozumienia celów. Wskazano, że często JST nie posiadają wystarczającej wiedzy o PES i OWES, co utrudnia współpracę. PES i OWES przekazują informacje i budują świadomość po stronie JST, co stawia ich w roli edukatorów. Jednym z kluczowych problemów we współpracy jest częsta zmiana władz w samorządach. Nowi decydenci często nie są zaznajomieni z ideą ekonomii społecznej, co prowadzi do trudności we współpracy i konieczności edukowania ich od podstaw. Brak stabilności w zarządzaniu oraz niedostateczna świadomość wśród urzędników jest istotnym czynnikiem ograniczającym rozwój trójstronnej współpracy.

„Samorzady często jakby nie wiedzą i dowiadują się głównie albo od podmiotu, albo od nas, gdzie, gdzie te nasze strony są w to zaangażowane, żeby im to przekazać, bo same nie sięgają po tę wiedzę”. FGI 1

„W samorządach zmieniają się włodarze. I rzeczywiście tutaj dużo zależy od decydentów na tym najwyższym szczeblu i od ich wiedzy w ogóle na temat PES-ów”. FGI 1

W mniejszych społecznościach, gdzie istnieje wzajemne zaufanie między liderami lokalnymi a JST, współpraca rozwija się łatwiej. Współpraca oparta na zaufaniu między PES a JST przynosi lepsze rezultaty, szczególnie tam, gdzie JST są otwarte na współpracę i rozumieją korzyści, jakie dają usługi oferowane przez PES. Jednak takie relacje są nierównomierne w skali całego regionu. PES czują się często zobowiązane do „wydeptywania ścieżek” do JST, aby nawiązać współpracę, zamiast być zapraszani do współdziałania przez samorzady. Wskazano potrzebę zmiany perspektywy, aby to JST wykazywały inicjatywę w poszukiwaniu współpracy z PES, co mogłoby przynieść korzyści obu stronom.

„To my jako podmiot we współpracy z OWES sami trochę wydeptyujemy te ścieżki do JST, że to my chcemy tego zamówienia, bo go potrzebujemy”. FGI 1

Skomplikowana legislacja i różnorodność programów oraz ustaw dotyczących ekonomii społecznej są dużym wyzwaniem zarówno dla JST, jak i PES. Przeciążenie formalnościami, brak czasu na analizowanie nowych regulacji i programów oraz różne interpretacje przepisów stanowią poważne bariery dla efektywnej współpracy.

„W tym obszarze współpracy między OWES a JST wyzwaniem jest stopień skomplikowania różnych pól i płaszczyzn, i ustaw, i programów. Z jednej strony mamy ustawę o ekonomii społecznej, z drugiej o spółdzielniach socjalnych”. FGI 1

Jednym z problemów, szczególnie w mniejszych miejscowościach, jest brak liderów i wsparcia dla przedsiębiorstw społecznych, co powoduje trudności w ich utrzymaniu. Wskazano na brak wystarczającego wsparcia ze strony JST i OWES, co prowadzi do zamykania się PES lub działania w szarej strefie.

„Przedsiębiorstwa społeczne działają na zasadzie przedsiębiorstw. Ta osoba musi znać się na przepisach, na ekonomii”. FGI 2

W badaniu pojawiły się również przykłady dobrze funkcjonującej współpracy, jak przypadek współpracy PES z Ośrodkiem Pomocy Społecznej, gdzie wspólne działania przynosiły korzyści dla społeczności lokalnej. W takich przypadkach JST nie tylko wspierały PES, ale także same były inicjatorami współpracy.

Wielu uczestników badania wskazuje na potrzebę systemowych rozwiązań, które ułatwiłyby współpracę i rozwój PES w regionie. Uregulowania prawne, które zmuszałyby JST do angażowania się w ekonomię społeczną, mogłyby zapewnić stabilność tej formy przedsiębiorczości i rozwinąć współpracę trójstronną.

Ocena współpracy PES z lokalnymi przedsiębiorstwami.

Analiza wypowiedzi uczestników badania na temat współpracy podmiotów ekonomii społecznej (PES) z lokalnymi przedsiębiorstwami wskazuje na szereg zróżnicowanych doświadczeń, barier oraz potencjalnych szans w tym obszarze. Wypowiedzi pokazują, że część PES chętnie współpracuje z lokalnymi, małymi przedsiębiorstwami, postrzegając to jako naturalne i wartościowe działanie. Jeden z uczestników mówił o świadomym wyborze rodzinnych firm jako dostawców, dzięki czemu wspiera lokalnych przedsiębiorców, zamawiając od nich produkty do swojego lokalu. Ten model współpracy przynosi korzyści, takie jak nawiązywanie nowych kontaktów biznesowych, ale z drugiej strony prowadzi do wyższych kosztów usług, co uczestnik akceptuje jako element funkcjonowania w ramach ekonomii społecznej. Taka współpraca jest pozytywnie postrzegana, lecz niekoniecznie opiera się na systemowych działaniach, a raczej na indywidualnych decyzjach i chęci wspierania lokalnego rynku.

„(...) od samego początku, kiedy zacząłem prowadzić spółdzielnię, dla mnie to było jasne i oczywiste, że chcę współpracować z firmami rodzinnymi, bo tak rozumiem ekonomię społeczną.”
FGI 1

Społeczna odpowiedzialność biznesu (ang. Corporate Social Responsibility – CSR) jest zauważalną również na polskim rynku gospodarczym strategią zarządzania, zgodnie z którą przedsiębiorstwa w swoich działaniach dobrowolnie uwzględniają interesy społeczne, aspekty środowiskowe, czy relacje z różnymi grupami interesariuszy, w szczególności z pracownikami. Tym samym również PES mogą liczyć na zlecenia od dużych podmiotów, jednak taka współpraca zależy od wewnętrznych decyzji korporacji, które nie zawsze są łatwe do uzyskania ze względu na złożone struktury decyzyjne.

„Nie pamiętam, jak się nazywa ta dyrektywa, ale ona wprowadza obowiązek raportowania właśnie współpracy z organizacjami społecznymi i coś się zaczęło dziać w tym roku, że te właśnie duże biznesy z milionowymi, wielomilionowymi przychodami, no wręcz muszą współpracować”. FGI 1

Część respondentów zauważa, że samorządy mogą odgrywać kluczową rolę w inicjowaniu i ułatwianiu współpracy z dużymi przedsiębiorstwami, szczególnie tymi o globalnym zasięgu. Jednak ich zaangażowanie bywa różne, a niekiedy same samorządy unikają takich kontaktów, obawiając się reakcji firm.

„I tu znowu jakby kuleje ten nasz nieszczęsny samorząd, bo to samorząd tak naprawdę ma takie przełożenie na te firmy”. FGI 1

Kilku respondentów wskazuje na bariery w nawiązaniu współpracy z biznesem, zarówno lokalnym, jak i dużymi korporacjami. Często firmy postrzegają PS, a szczególnie spółdzielnie socjalne jako mniej konkurencyjne pod względem jakości świadczonych usług. Istnieje przekonanie, że ze względu na specyfikę zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, poziom usług może być niższy, co negatywnie wpływa na chęć współpracy. To przekonanie nie zawsze jest zgodne z rzeczywistością, jak zauważa jeden z uczestników, który podkreśla wysoką jakość świadczonych usług.

Ponadto, duże firmy często realizują swoje działania z zakresu społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR) wewnętrznie, tworząc własne fundacje lub inicjatywy społeczne. Respondenci wskazują także, że niewiele podmiotów ekonomii społecznej potrafi efektywnie współpracować z biznesem, a bariery, z którymi się spotykają, są podobne do tych, jakie napotyka cały trzeci sektor.

Niektóre PES mają pozytywne doświadczenia we współpracy z lokalnymi galeriami handlowymi czy organizacją kiermaszów rękodzielniczych. Takie inicjatywy pozwalają promować produkty i usługi PES bez konieczności ponoszenia wysokich kosztów, co jest postrzegane jako cenne wsparcie.

Dodatkowo, niektóre firmy zlecają PES realizację usług takich jak catering, krawiectwo czy sprzątnięcie, co stwarza możliwość nawiązywania długoterminowych relacji.

„My na przykład też mamy taką współpracę z naszą galerią, gdzie nieodpłatnie możemy organizować swoje kiermasze, sprzedaż swojego rękodzieła, promować, więc myślę, że to też jest, trzeba tutaj podkreślić. (...) Na pewno też teraz widzę, że coraz więcej przedsiębiorców zgłasza się do nas po różnego rodzaju właśnie takie usługi, na zasadzie takich bardziej sprzątających, pielęgnacji ogrodu, ale tak jak wcześniej wspomniałam, usługi cateringowe, krawieckie, florystyczne, coś tam uszycia, jakieś podzlecenia, to w tym zakresie tak”. FGI 2

Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (OWES) podejmują starania na rzecz zbliżenia PES i lokalnych przedsiębiorstw, jednak efekty tych działań są ograniczone, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach. Uczestnicy badania podkreślają potrzebę silniejszego lobbingu i systemowego wsparcia dla PES, aby mogły bardziej efektywnie promować swoją ofertę i pokazywać, że są konkurencyjne na rynku.

„(...) my jako OWES staramy się współpracować z biznesem przede wszystkim w kontekście łączenia właśnie podmiotów ekonomii społecznej z przedsiębiorstwami takimi zwykłymi, na poziomie lokalnym”. FGI 1

Czynniki wpływające na jakość, skuteczność i efektywność prowadzonych działań przez OWES.

Wypowiedzi uczestników podkreślają, że OWES skutecznie współpracują z różnymi instytucjami publicznymi, takimi jak MOPS (Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej), uczelnie, oraz jednostki samorządu terytorialnego (JST). Respondenci chwalą OWES za otwartość, dyspozycyjność oraz chęć udzielania pomocy i porad. Współpraca z JST, w tym organizowanie wspólnych projektów i szkoleń, również została oceniona pozytywnie.

„(...) zawsze można liczyć na Państwa pomoc, jakąś poradę. Kiedy byśmy się nie zwrócili i czy pokierowali jakieś instytucje do państwa, zawsze uzyskują pomoc. (...) jesteście państwo dyspozycyjni, otwarci i chętni do pomocy.” FGI 2

Respondenci zwrócili również uwagę na sformalizowane, systematyczne partnerstwa. OWES angażują wiele podmiotów, w tym uczelnie, instytucje naukowe oraz JST do współpracy. Interesującym przykładem jest organizowanie Dnia Ekonomii Społecznej, w którym OWES stara się angażować różne podmioty, promując ideę ekonomii społecznej na szeroką skalę. To wydarzenie pozwala OWES na prezentację dobrych praktyk i współpracę z samorządami i mediami, chociaż zauważalny jest brak zaangażowania sektora biznesowego.

Wielokrotnie pojawia się krytyczna uwaga, że OWES mają trudności z nawiązywaniem współpracy z sektorem biznesowym. Respondenci wskazują, że biznes jest najmniej zaangażowanym partnerem w działania OWES. Chodź OWES starają się angażować sektor biznesu m.in. poprzez zachęcanie do zlecenia usług przedsiębiorstwom społecznym wciąż pozostaje dużo do zrobienia. Problemem jest brak zaangażowania i wyraźnych efektów działań skierowanych do przedsiębiorstw.

„Biznes nie angażuje się faktycznie tak mocno we współpracę”. FGI 2

Kolejną kwestią, na którą zwrócono uwagę, jest stosunkowo rzadkie stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych przez jednostki samorządowe. Są one mechanizmem, który może wspierać rozwój ekonomii społecznej, jednak ich niewystarczające stosowanie wskazuje na brak świadomości lub chęci wśród lokalnych decydentów. Zwrócono również uwagę na tzw. „białe plamy”, czyli obszary, gdzie brakuje współpracy ze strony JST, co wynika z braku wiedzy lub zainteresowania tematem.

„Klauzule społeczne są bardzo słabo wykorzystywane”. FGI 2

Współpraca z OWES jest generalnie oceniana pozytywnie, ale pojawiają się pewne problemy. Respondenci zauważyli, że choć OWES dostarcza ważnych informacji, to czasem zbyt późno lub w taki sposób, że organizacje nie mają możliwości zareagować w odpowiednim czasie, np. na ogłoszone

granty. Przytłoczenie ilością zadań operacyjnych sprawia, że niektóre informacje nie są w pełni wykorzystywane, co negatywnie wpływa na efektywność współpracy.

„Ja współpracę z OWES oceniam bardzo dobrze. To znaczy, jeżeli chodzi zarówno o kontakt, o informacje, które przepływają” FGI 2

Ocena współpracy OWES z otoczeniem

Uczestnicy badania pozytywnie oceniają współpracę pomiędzy różnymi OWES-ami, szczególnie w kontekście wymiany wiedzy i wsparcia ekspertów. Przekazywanie informacji i praktycznych rozwiązań między ośrodkami odbywa się sprawnie i szybko, co wspiera efektywność działań poszczególnych OWES. Spotkania organizowane przez MCPS są postrzegane jako bardzo przydatne, a niektórzy uczestnicy chcieliby wręcz, aby odbywały się one częściej.

„Ja mam bardzo pozytywne doświadczenie współpracy z innymi OWES-ami, przede wszystkim w wymianie praktycznych różnych informacji czy też konkretnych rozwiązań w tych sytuacjach. (...) Fajnie się sprawdzają spotkania organizowane przez MCPS dla osób z terenu Mazowsza. Z mojej perspektywy one by mogły być troszeczkę częściej, żeby można było się po prostu spotkać”. FGI 1

Mimo pozytywnych doświadczeń w uczelniach wyższych, zauważalne są trudności we współpracy z placówkami edukacyjnymi na poziomie lokalnym, takimi jak szkoły podstawowe i ponadpodstawowe. Wynika to głównie z regulacji, które utrudniają organizacjom pozarządowym „wchodzenie” do szkół bez odpowiednich zgód. To stanowi istotną barierę w szerzeniu wiedzy o ekonomii społecznej wśród młodzieży na wcześniejszych etapach edukacji.

„(...) trudno jest nawiązać współpracę na pewno ze szkołami na poziomie lokalnym, czyli to są głównie szkoły podstawowe i ponadpodstawowe, gdzie jakby rozporządzeniem organizacje pozarządowe mają zakaz wchodzenia do szkół bez, bez pozwolenia”. FGI 1

Rekomendacje zmian w zakresie funkcjonowania Ekonomii Społecznej na terenie województwa mazowieckiego.

Uczestnicy zwracają uwagę na potrzebę rozwoju systemu zachęt dla samorządów, aby te zaczęły zlecać usługi przedsiębiorstwom społecznym. Proponują m.in. wprowadzenie premii społecznej, która byłaby przyznawana samorządom za korzystanie z usług takich przedsiębiorstw.

„Rozwijanie takiego systemu zachęt dla samorządów, żeby samorząd widział korzyść w tym większą, żeby angażować przedsiębiorstwa społeczne w zlecenia”. FGI 2

Zgłaszana jest również obawa, że samorzady mogą nie mieć wystarczających środków na zlecenie usługi, co ogranicza ich zainteresowanie korzystaniem z usług przedsiębiorstw społecznych. Uczestnicy podkreślają, że samorządowcy często wolą korzystać z własnych zasobów, niż wydawać środki finansowe na zewnętrzne usługi.

„A skąd te samorzady mają wziąć na to środki? (...) Dlatego myślę, że samorzady nie zlecają zadań do realizacji, bo one muszą zapłacić”. FGI 2

Sugerowane jest również zwiększenie działań lobbingsowych na rzecz podmiotów ekonomii społecznej oraz promocji ich potencjału i jakości usług. Uczestnicy zauważają, że w samorządach panuje

stereotyp, że przedsiębiorstwa społeczne są mniej kompetentne, co należy zmienić poprzez lepszą komunikację, współpracę i promocję.

„Potrzebujemy też takiej dobrej wizytówki właśnie na zewnątrz, że przełamujemy te stereotypy”. FGI 2

Uczestnicy wskazują na korzyści płynące ze zlecenia usług przez JST na poziomie regionów (np. Urząd Marszałkowski) PES. Zaufanie i praktyki stosowane na wyższych szczeblach mogą skłonić niższe jednostki do korzystania z usług PES.

„Jeśli te odgórne jednostki będą zlecać usługi organizacjom pozarządowym, to wiadomo, że wójtowi łatwiej będzie też mniejszemu zlecić usługę dla takiego przedsiębiorstwa”. FGI 2

Wiele głosów podkreśla, że aktualny poziom biurokracji i wymogów biurokratycznych jest przytłaczający i zniechęcający do korzystania z dotacji i programów wsparcia. Uczestnicy postulują uproszczenie procedur.

„Jeżeli to miały być rekomendacje do instytucji, które finansują nasze działania, no to, żeby starać się ograniczać, a nie a nie zwiększać ilość tego”. FGI 1

Kolejnym kluczowym punktem jest potrzeba edukacji pracowników samorządu w zakresie ekonomii społecznej oraz promowania tworzenia rzeczników ekonomii społecznej w gminach, co mogłoby przyczynić się do lepszego zrozumienia i wsparcia tego sektora.

„Zdecydowanie edukacja w tym miejscu, bo oni się zmieniają, burmistrzowie, wójtowie [...] a najgorzej jak nie chce tej wiedzy poznać”. FGI 2

5.2. Analiza indywidualnych wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z pracownikami OWES.

Ocena sytuacji podmiotów ekonomii społecznej (PES) wspieranych przez OWES

Podmioty ekonomii społecznej (PES) wspierane przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) z województwa mazowieckiego znajdują się w zróżnicowanej kondycji, zarówno pod względem finansowym, jak i organizacyjnym. Mimo, że wiele z nich osiąga stabilność, istnieje także spora grupa, która zmagają się z poważnymi trudnościami, wynikającymi głównie z nadmiernej biurokracji, ograniczeń finansowych oraz braku umiejętności adaptacyjnych do zmieniających się warunków rynkowych. Są również PES znajdujące się w dobrej kondycji finansowej, co pozwala im na regularne funkcjonowanie, utrzymanie płynności finansowej oraz zatrudnianie nowych pracowników. Te organizacje potrafią skutecznie zarządzać swoimi zasobami i wykorzystywać dostępne formy wsparcia. Jednakże są również organizacje, które mają znaczne trudności, zwłaszcza te działające na obszarach o mniejszym wsparciu instytucjonalnym, jak w podregionie warszawsko-zachodnim. PES z tego obszaru często rozważają ograniczenie działalności, a nawet likwidację, co jest wynikiem trudności finansowych oraz zależności od zewnętrznych funduszy, głównie w formie dotacji. Wiele PES unika prowadzenia działalności odpłatnej, postrzegając pobieranie opłat od uczestników jako nieetyczne. Zdaniem badanych to podejście, prowadzi do pewnej stagnacji i ogranicza możliwości rozwoju organizacji. PES, które opierają swoją działalność głównie na dotacjach, narażają się na uzależnienie od zewnętrznych funduszy, co sprawia, że każda zmiana polityki wsparcia staje się dla

nich dużym ryzykiem. Część organizacji, zwłaszcza te bardziej przedsiębiorcze, stara się rozwijać różnorodne formy działalności, co pozwala im na osiągnięcie większej stabilności finansowej. Jednak przedsiębiorczość liderów, ich zdolność do tworzenia innowacyjnych rozwiązań oraz skuteczność w zarządzaniu zespołem mają tu kluczowe znaczenie.

„Nie starają się pozyskiwać pieniędzy z rynku, czyli zarabiać. W żaden sposób. To nadal wydaje im się nieetyczne, jak to określają często, czyli nie prowadzą tej działalności odpłatnej. Raczej uzależniają się nadal od tych dotacji”.

Wywiad_2

W kontekście zatrudnienia, większość PES zatrudnia niewielką liczbę osób - zazwyczaj od 3 do 5 pracowników. Większa liczba zatrudnionych, powyżej 10-15 pracowników, to rzadkość. Wzrost zatrudnienia jest zazwyczaj tymczasowy i związany z realizacją większych projektów, na przykład finansowanych z grantów miejskich czy państwowych. To właśnie dostęp do środków zewnętrznych, takich jak fundusze publiczne, umożliwia czasowe zwiększenie skali działalności i zatrudnienia.

Kolejny obszar to zakres usług, część PES oferuje szeroką gamę usług, od usług opiekuńczych, przez usługi cateringowe, po bardziej innowacyjne projekty, jak np. produkcja ekologicznych zabawek dla dzieci. Te organizacje, które potrafią elastycznie dostosować się do potrzeb rynku, mają większe szanse na przetrwanie i rozwój. Kluczowym czynnikiem sukcesu PES jest rola lidera organizacji. To od jego przedsiębiorczości, zaangażowania i umiejętności motywowania zespołu zależy, czy organizacja będzie w stanie skutecznie realizować swoje cele i poszerzać zakres działalności. Liderzy, którzy potrafią inspirować zespół, mają zazwyczaj większe szanse na znalezienie nowych źródeł finansowania oraz na wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań. Organizacje z dynamicznymi liderami często wychodzą poza tradycyjne formy działalności społecznej i wdrażają innowacyjne projekty, które przyciągają nowych beneficjentów oraz partnerów.

„To zależy od lidera, od tego, na ile on jest przedsiębiorczy, jaki ma pomysł na rozwój danej działalności”

Wywiad_3

Jeśli chodzi o zasoby infrastrukturalne, PES zazwyczaj radzą sobie stosunkowo dobrze. Część z nich dysponuje własnymi lokalami, co znacząco zwiększa ich stabilność i zmniejsza koszty operacyjne. Inne korzystają z wynajmowanych przestrzeni, a niektóre starają się o wsparcie w postaci preferencyjnych umów najmu od lokalnych samorządów. Niemniej jednak, PES, które muszą wynajmować swoje siedziby na komercyjnych warunkach, borykają się z wyższymi kosztami, co wpływa na ich płynność finansową. Podmioty ekonomii społecznej w Mazowszu, choć w większości radzą sobie finansowo, są mocno uzależnione od zewnętrznych źródeł wsparcia, co sprawia, że ich sytuacja jest uzależniona od warunków finansowania.

Interakcja podmiotów ekonomii społecznej (PES) z innymi podmiotami oraz kluczowe wyzwania

Podmioty ekonomii społecznej w województwie mazowieckim współpracują z wieloma różnorodnymi instytucjami i organizacjami, jednakże ich interakcje są naznaczone zarówno pozytywnymi, jak i negatywnymi aspektami. Współpraca ta obejmuje relacje z innymi PES, jednostkami samorządu terytorialnego (JST), uczelniami oraz przedsiębiorstwami prywatnymi, ale na każdym z tych obszarów pojawiają się specyficzne wyzwania i ograniczenia.

PES często angażują się we współpracę z innymi podmiotami z sektora ekonomii społecznej. Przykładem efektywnej współpracy są koła gospodyń wiejskich, które po szkoleniach organizowanych przez OWES z powodzeniem nawiązują nowe kontakty i tworzą sieci współpracy, co wzmacnia ich pozycję oraz możliwości rozwoju. Również spółdzielnie, choć w mniejszym stopniu, wykazują skłonność do inwestowania w relacje z innymi podmiotami, co sprzyja wymianie doświadczeń i zasobów. Niemniej jednak, współpraca z przedsiębiorstwami prywatnymi oraz jednostkami samorządu terytorialnego mogłaby być bardziej intensywna.

Relacje z JST, choć istnieją, często nie przynoszą oczekiwanych rezultatów. Wielu respondentów zwraca uwagę, że współpraca z samorządami mogłaby być bardziej proaktywna, szczególnie w obszarach związanych z realizacją wspólnych projektów. Największym wyzwaniem jest jednak brak efektywnej współpracy między PES a środowiskami akademickimi, w szczególności szkołami wyższymi. Relacje te są słabe, a w wielu przypadkach wręcz nie istnieją. Uczelnie nie widzą w PES potencjalnych partnerów do wspólnych inicjatyw, co ogranicza możliwość transferu wiedzy, badań czy innowacji. Współpraca z instytucjami edukacyjnymi jest kluczowa dla rozwoju PES, jednak obecnie brakuje skutecznych mechanizmów, które mogłyby tę współpracę pobudzić. Taka współpraca przyczynia się do rozwoju technologicznego i gospodarczego m.in. poprzez transfer wiedzy oraz tworzenie innowacji. Działalność PES jest także miejscem rozwoju edukacji dzieci i młodzieży m.in. poprzez organizowanie letniego i zimowego wypoczynku, a także rozwój kompetencji, wiedzy i umiejętności w ramach zajęć pozaszkolnych.

„Najgorsza współpraca moim zdaniem to jest na linii PES i środowiska szkół wyższych, właściwie tutaj to z nielicznymi wyjątkami, no to ona nie istnieje”.

Wywiad_8

Pomimo pewnych sukcesów we współpracy, wiele PES napotyka istotne problemy, które hamują ich rozwój. Jednym z kluczowych wyzwań jest brak zastępowalności na stanowiskach kierowniczych, zwłaszcza w przypadku osób starszych, które zbliżają się do wieku emerytalnego. Duże przedsiębiorstwa społeczne opierają swoje działania na doświadczeniu i wiedzy tych pracowników, ale jednocześnie brakuje młodszych liderów, którym byliby gotowi poświęcić swoje obowiązki. Kolejnym wyzwaniem, z którym borykają się PES, są braki kompetencyjne, zwłaszcza w obszarze prowadzenia dokumentacji oraz przepisów prawnych. Nowe ustawy i regulacje często nakładają na organizacje dodatkowe obowiązki, a brak odpowiednich zasobów kadrowych i wiedzy sprawia, że PES nie zawsze są w stanie sprostać tym wymaganiom. Biurokracja stanowi tu istotną barierę, szczególnie w kontekście zatrudniania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, co jest jednym z głównych celów działalności PES.

„Problem jest z liderami, którzy są przemęczeni i nie chcą dopuścić kogoś innego, aby poczynił bardziej ryzykowne manewry”.

Wywiad_9

„Bariery związane nadal z kompetencjami do prowadzenia tej dokumentacji, do odpowiadania na coraz to nowe obowiązki, które są na organizację nakładane, wchodzi kolejne ustawy”.

Wywiad_2

Kolejnym problemem, z którym muszą się mierzyć PES, jest trudność w pozyskiwaniu klientów oraz utrzymaniu stabilności sprzedaży. Organizacje te często napotykały trudności w dotarciu do rynku i utrzymaniu stałych źródeł dochodu. Jest to szczególnie trudne dla tych podmiotów, które opierają swoją działalność głównie na dotacjach, a nie na działalności odpłatnej. Ponadto, wiele PES zmagają się z problemami wewnętrznymi, takimi jak wypalenie zawodowe liderów, co negatywnie wpływa na ogólną efektywność organizacji.

Podmioty ekonomii społecznej mają potencjał do rozwoju, ale ich skuteczność jest ograniczana przez liczne wyzwania organizacyjne, prawne i finansowe. Współpraca z innymi podmiotami, zwłaszcza z samorządami i przedsiębiorstwami prywatnymi, wymaga poprawy, a słabe relacje ze środowiskiem akademickim dodatkowo ograniczają możliwość transferu innowacji i wiedzy.

Współpraca OWES z otoczeniem

Współpraca OWES z różnymi podmiotami jest kluczowa dla skutecznego wspierania ekonomii społecznej. W ocenie efektywności tych relacji, należy zwrócić uwagę na współpracę OWES z przedsiębiorcami, szkołami i uczelniami wyższymi oraz samorządami. Choć ogólnie rzecz biorąc, współpraca ta przynosi pozytywne rezultaty, to istnieje kilka obszarów, które wymagają dalszych działań i usprawnień.

Ocena współpracy OWES z przedsiębiorcami jest zróżnicowana i zależy w dużej mierze od lokalnych uwarunkowań oraz zaangażowania obu stron. W niektórych regionach OWES wykazuje dużą aktywność, organizując konferencje, spotkania biznesowe oraz wydarzenia networkingowe, które angażują zarówno lokalne przedsiębiorstwa, jak i jednostki samorządu terytorialnego oraz podmioty ekonomii społecznej (PES). Takie inicjatywy umożliwiają wymianę pomysłów i promowanie podmiotów ekonomii społecznej. W regionach, gdzie relacje te są bardziej rozwinięte, współpraca z przedsiębiorcami daje wymierne korzyści. Niemniej jednak, w innych lokalizacjach współpraca ta pozostaje na wczesnym etapie i wymaga intensyfikacji działań w celu jej pełniejszego rozwoju.

„Zapraszają nas i robią dla nas konferencje o ekonomii społecznej zapraszają i biznes, i JST i NGOsy...”

Wywiad_1

Współpraca OWES ze szkołami i uczelniami wyższymi również przynosi mieszane rezultaty. OWES współpracuje z uczelniami, m.in. w Puławach, Radomiu oraz z Uniwersytetem Przyrodniczo - Humanistycznym w Siedlcach, oferując warsztaty i szkolenia dla studentów oraz umożliwiając praktyki. Jednakże, w ogólnym rozrachunku współpraca ta jest ograniczona. Główną barierą jest brak czasu i natłok innych obowiązków szczególnie po stronie pracowników OWES. W związku z tym, współpraca z sektorem edukacji, choć obecna, wymaga dalszego rozwinięcia przez PES, zwłaszcza w zakresie promowania edukacji na temat ekonomii społecznej.

„Dużo tych kontaktów ze szkołami nie ma, ale wydaje mi się, że to jest bardzo trudne. Dlatego też, że nie mamy na to przestrzeni czasowej i jest natłok innych zadań”.

Wywiad_4

Współpraca OWES z samorządami na poziomie województwa, powiatów i gmin jest ogólnie oceniana pozytywnie, choć także z pewnymi wyjątkami. W wielu przypadkach relacje te są dobrze rozwinięte,

co sprzyja realizacji wspólnych projektów i programów wspierających rozwój podmiotów ekonomii społecznej. Jednak efektywność współpracy często zależy od otwartości lokalnych władz na współpracę z OWES. Choć w wielu regionach współpraca ta jest poprawna, istnieje potrzeba dalszego budowania relacji z samorządami, aby zapewnić ich długoterminowe zaangażowanie i wsparcie dla działań OWES.

Czynniki wpływające na efektywność działań OWES

Efektywność działań Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej jest w dużej mierze uzależniona od szeregu czynników wewnętrznych oraz zewnętrznych, które wpływają na jakość, skuteczność i trwałość podejmowanych inicjatyw. Zarówno aspekty organizacyjne, jak i środowiskowe kształtują sposób, w jaki OWES realizują swoje zadania, dążąc do wsparcia podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwoju lokalnych społeczności.

Do najważniejszych wewnętrznych czynników wpływających na efektywność OWES należą przede wszystkim zasoby finansowe. To one w znacznym stopniu determinują możliwości ośrodków w zakresie organizacji projektów, doradztwa i wsparcia dla PES. Istotnym elementem wewnętrznym są również standardy projektowe, które OWES muszą spełniać. Choć te wymogi mogą wydawać się ograniczające, w rzeczywistości przyczyniają się do utrzymania wysokiej jakości oferowanych usług. Standaryzacja działań zapewnia powtarzalność i skuteczność, co jest kluczowe dla długofalowego wsparcia PES.

„Jesteśmy ograniczeni realiami projektowymi i tym, jakie standardy potrzebujemy spełniać, żeby móc świadczyć usługi jako ośrodek wsparcia ekonomii społecznej. Ale ja to odbieram osobiście jako plus, no bo to nam pozwala zachować standardy i też mieć jasny kierunek działania”.

Wywiad_3

Dobra komunikacja wewnętrzna w strukturach OWES, zwłaszcza na poziomie koordynacji projektów, odgrywa kluczową rolę. Skuteczny przepływ informacji, szczególnie podczas rekrutacji i realizacji poszczególnych etapów projektów, pozwala na eliminację potencjalnych problemów, co bezpośrednio wpływa na jakość i terminowość działań. Duże znaczenie ma także rola liderów i personelu, którzy posiadają umiejętności zarządzania i efektywnego kierowania zespołem. Silni liderzy mogą nie tylko zwiększyć efektywność pracy, ale również stanowić wsparcie dla zespołu w momentach kryzysowych.

Zewnętrzne czynniki również mają ogromny wpływ na działalność OWES. Przykładem może być zmieniająca się władza lokalna, której priorytety mogą wpłynąć na współpracę z OWES.

Wprowadzenie nowych polityk czy priorytetów może znacząco zmienić dynamikę działań OWES, wpływając na stabilność i ciągłość projektów. Każda zmiana w otoczeniu politycznym lub prawnym może zmusić OWES do dostosowania swoich działań, co w praktyce oznacza konieczność ciągłej elastyczności. Zewnętrzne ograniczenia, takie jak regulacje prawne czy wymogi związane z uzyskaniem funduszy, również determinują działalność OWES. Wymagania te, choć niekiedy postrzegane jako wyzwanie, pełnią ważną funkcję w utrzymaniu jasnych kierunków działania, zapewniając stabilność i bezpieczeństwo realizowanych projektów. Utrzymywanie tych standardów sprzyja lepszemu przygotowaniu PES do funkcjonowania na rynku.

Rozpatrując efektywność działań OWES w szerszym kontekście, warto zwrócić uwagę na wsparcie, jakie oferują podmiotom ekonomii społecznej. OWES nie tylko zapewniają doradztwo w zakresie

pozyskiwania zamówień publicznych i funduszy, ale również wspierają PES w tworzeniu nowych miejsc pracy. Organizują wizyty studyjne, które umożliwiają podpatrywanie funkcjonujących rozwiązań w innych podmiotach, a także oferują szerokie wsparcie formalno-prawne, księgowo, biznesowe i psychologiczne.

„Dajemy im to wsparcie doradcze, psychologiczne, prawne, księgowo i biznesowe”.

Wywiad_4

Kolejnym istotnym obszarem wsparcia są dotacje na utworzenie miejsc pracy – OWES oferują do 30 tysięcy złotych na każde nowe stanowisko. Proces ten jest starannie monitorowany, a każdy podmiot może liczyć na bieżące wsparcie w postaci doradztwa oraz szkolenia. To podejście zapewnia długofalową trwałość tworzonych miejsc pracy oraz stały rozwój organizacji.

„Proponujemy dotacje na utworzenie nowych miejsc pracy, to jest około 30 tysięcy na jedno miejsce pracy. No i... komunikujemy, że jest ta cała ścieżka wsparcia”.

Wywiad_7

OWES pełnią również rolę edukacyjną, promując ekonomię społeczną wśród lokalnych społeczności poprzez organizację dni otwartych, pikników i spotkań, które umożliwiają podmiotom ekonomii społecznej prezentację swojej działalności. Takie inicjatywy nie tylko przyczyniają się do wzrostu świadomości o PES, ale także wzmacniają więzi społeczne, co zwiększa skuteczność i trwałość inicjatyw w dłuższej perspektywie.

„Te pikniki takie popularyzujące ekonomię społeczną podmioty ekonomii społecznej, w których bierzemy udział, że z roku na rok słyszymy od ludzi, że na przykład wiedzą, że jest taka organizacja, u niego działa taka, czyli myślę, że to też przynosi efekty”.

Wywiad_2

Efektywność działań OWES wynika z harmonijnego połączenia wewnętrznych i zewnętrznych czynników. Zarządzanie zasobami, komunikacja oraz zaangażowanie liderów stanowią fundament dla sukcesu ośrodków, podczas gdy czynniki zewnętrzne, takie jak otoczenie polityczne i prawne, wymagają stałego monitorowania i dostosowywania strategii. OWES, dzięki wsparciu w zakresie formalnym, prawnym i finansowym, a także poprzez działania reintegracyjne i sieciujące, mają kluczowy wpływ na rozwój lokalnych społeczności i wzmacnianie sektora ekonomii społecznej.

Rekomendacje dotyczące dalszego funkcjonowania OWES

W celu zwiększenia efektywności działań OWES oraz wzmocnienia ich oddziaływania, konieczne są pewne usprawnienia i zmiany w strategii działania. Jednym z głównych obszarów wymagających poprawy jest promocja ekonomii społecznej. Wiele osób nadal nie ma wystarczającej świadomości na temat różnic między ekonomią społeczną a tradycyjnym biznesem, co ogranicza zasięg działań OWES. Ważnym elementem usprawnienia działania OWES jest zwiększenie liczby spotkań sieciujących, które pozwalają na wymianę doświadczeń między podmiotami ekonomii społecznej (PES) oraz umożliwiają współpracę nad wspólnymi projektami. Spotkania te mogą również służyć jako forum do pracy nad konkretnymi dokumentami czy problemami, z którymi borykają się PES. Więcej takich inicjatyw mogłoby znacząco zwiększyć efektywność PES oraz wzmocnić ich integrację.

„Więcej sieciowań, więcej możliwości wymiany doświadczeń. Więcej takich spotkań, na przykład dotyczących pracy nad danym dokumentem”.

Wywiad_6

Niektóre organizacje nadal mają trudności z korzystaniem z elektronicznego systemu rozliczeń podatkowych, co powoduje dodatkowe obciążenia administracyjne. Wprowadzenie większej elastyczności, umożliwiającej rozliczenia zarówno w formie papierowej, jak i elektronicznej, mogłoby uprościć procesy administracyjne dla mniejszych podmiotów, które nie mają odpowiednich zasobów np. w postaci specjalistycznych oprogramowań.

„Część organizacji mogłaby się nadal rozliczać z podatku w systemie papierowym, część z nich nie jest w stanie, tego sprawozdania czy tego CIT u w formie elektronicznej złożyć”.

Wywiad_2

OWES powinny, w jeszcze większym zakresie promować sektor ekonomii społecznej poprzez działania prowadzone systematycznie i na szerszą skalę z wykorzystaniem dostępnych środków finansowych przeznaczonych na ten cel.

„Położenie nacisku na takie działania zewnętrzne, informacyjne do społeczeństwa w ramach tego systemowego wsparcia, czyli żeby ludzie coraz bardziej się dowiadywali, czym jest ekonomia społeczna i jak można z niej korzystać”.

Wywiad_5

Obecnie, dostęp do specjalistycznych usług prawnych i księgowych jest ograniczony, co utrudnia rozwój niektórych podmiotów. Wprowadzenie większej liczby takich ekspertów do systemu wsparcia OWES mogłoby przyczynić się do lepszego funkcjonowania PES oraz zapewnić im niezbędne wsparcie w kluczowych aspektach ich działalności.

6. Wyniki badania ilościowego

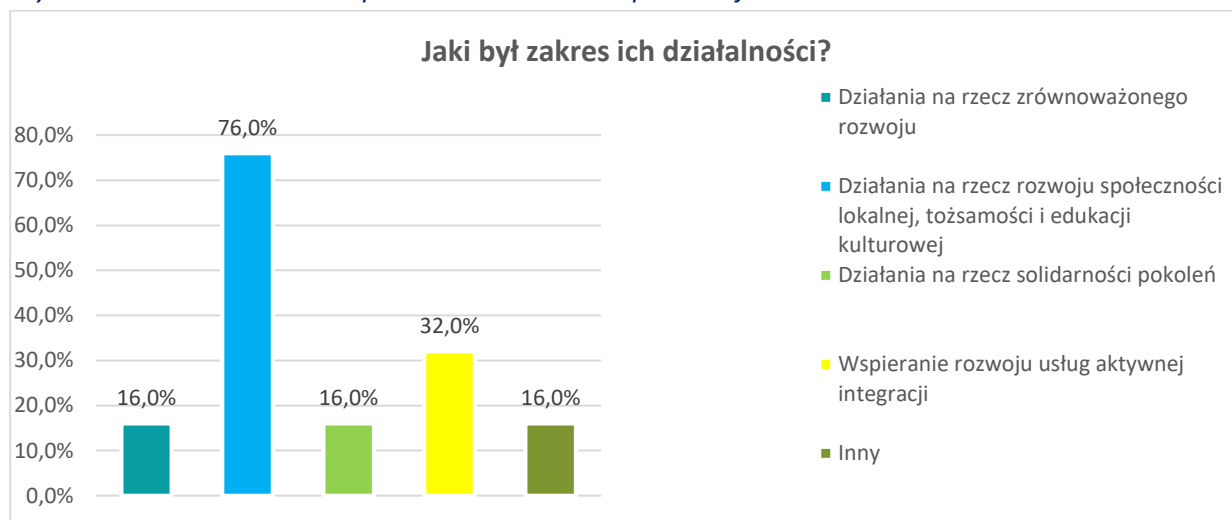
6.1. Jednostki samorządu terytorialnego

Respondenci badania reprezentowali takie instytucje jak: ośrodek pomocy społecznej (OPS), centrum usług społecznych (CUS), które jest najczęściej reprezentowaną instytucją, stanowiącą 51,1% wszystkich odpowiedzi. Urząd gminy (UG) / urząd miasta (UM) również jest licznie reprezentowany, stanowiąc 42,2%. Powiatowy urząd pracy (pup) odpowiada za 4,4% reprezentowanych instytucji. Powiatowe centrum pomocy rodzinie (PCPR) jest najmniej reprezentowane, stanowiąc 2,2%. Z powyższego wynika, że większość respondentów pochodzi z instytucji zajmujących się polityką społeczną (OPS/CUS), a pozostałe grupy, poza urzędami gmin i miast, są znacznie mniej licznie reprezentowane.

Największa grupa respondentów odpowiedziała, że podmioty ekonomii społecznej (PES) istniały w powiecie w latach 2022-2023, co stanowi około powyżej połowy (55,6%) wszystkich odpowiedzi. Mniejsza grupa osób uważa, że PES nie istniały w tym okresie, co stanowi 22,2% odpowiedzi, taka sama liczba respondentów - 22,2% nie miała wiedzy na ten temat. Zatem większość osób potwierdza wiedzę na temat istnienia Podmiotów Ekonomii Społecznej w powiecie w latach 2022-2023, chociaż część respondentów nie ma pewności lub nie zgadza się z tym stwierdzeniem.

Poniższy wykres ukazuje zakres działalności PES, zdecydowana większość, bo aż 76%, działań dotyczyła rozwoju społeczności lokalnej, budowania tożsamości i edukacji kulturowej. Wskazano, że 32% badanych wskazało na wspieranie rozwoju usług sprzyjających aktywnej integracji. Odpowiednio po 16% wskazań dotyczyło działań na rzecz zrównoważonego rozwoju, solidarności pokoleń oraz innych działań. Z odpowiedzi wynika, że najwięcej wysiłków skierowano na rozwój społeczności lokalnej i edukacji kulturowej (76%), podczas gdy pozostałe kategorie mają znacznie mniejszy, choć zauważalny udział. Wśród innych odpowiedzi wskazano na działalność edukacyjną, stworzenie miejsc pracy w działalności usługowej gastronomicznej, usługi opiekuńcze, zapewnienie opieki osobom starszym i niepełnosprawnym.

Wykres 1. Zakres działalności podmiotów ekonomii społecznej.

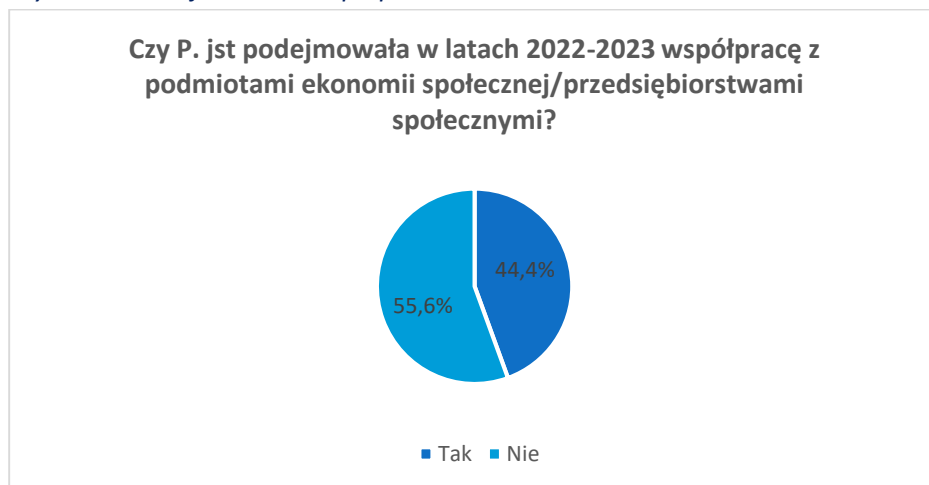
Źródło: ASM - opracowanie własne.

Największy udział, wynoszący 48%, dotyczył działalności usługowej, jaką prowadziły PES. Z edukacją było związane 24% działalności PES/PS w powiecie. Usługi społeczne, w tym opiekuńcze miały znaczący udział, bo dotyczyło ich 40% odpowiedzi respondentów. Inne działania stanowiły 16% wskazań badanych, wśród nich wymieniono działalność sportową, gastronomię, sport i kulturę, zajęcia dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami. Z udzielonych odpowiedzi wynika, że PES/PS w powiecie najczęściej działały w branży usługowej (48%) oraz usług społecznych, w tym opiekuńczych (40%).

Większość jednostek samorządu terytorialnego w powiecie (55,6%) nie nawiązała współpracy z podmiotami ekonomii społecznej, podczas gdy mniejsza część, 44,4%, taką współpracę podjęła.

Wykres 2. Podejmowana współpraca w latach 2022-2023.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Wśród ankietowanych najczęściej (57,1%) JST skorzystało ze współpracy podejmowanej w latach 2022-2023 z mOWES oraz z WOWES (42,9%).

Z odpowiedzi przedstawicieli JST wynika, że najczęściej wykorzystywane formy współpracy to wspólne inicjatywy oraz zlecenie zadań publicznych PES (po 45%). Inne formy, takie jak wsparcie finansowe, wsparcie rzeczowe, promocja idei i PES czy stosowanie aspektów lub klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, są także popularne, ale występują rzadziej. Najrzadziej zakładano czy zainicjowano PES przez instytucje (5%).

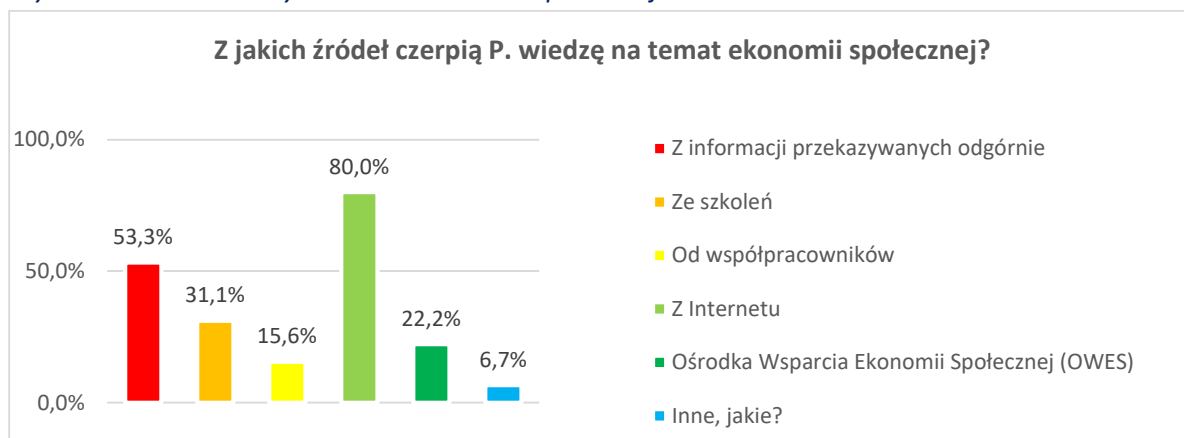
Wykres 3. Formy współpracy pomiędzy JST a PES/PS w latach 2022-2023.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Internet jest zdecydowanie najpopularniejszym źródłem wiedzy na temat ekonomii społecznej (80%), podczas gdy informacje uzyskiwane od współpracowników były najrzadziej wskazywane (15,6%). Informacje przekazywane odgórnie, szkolenia oraz z OWES również odgrywają ważną rolę w zdobywaniu wiedzy na temat ekonomii społecznej. Wśród odpowiedzi „inne” respondenci wskazali MCPS i spotkania.

Wykres 4. Źródła wiedzy na temat ekonomii społecznej.

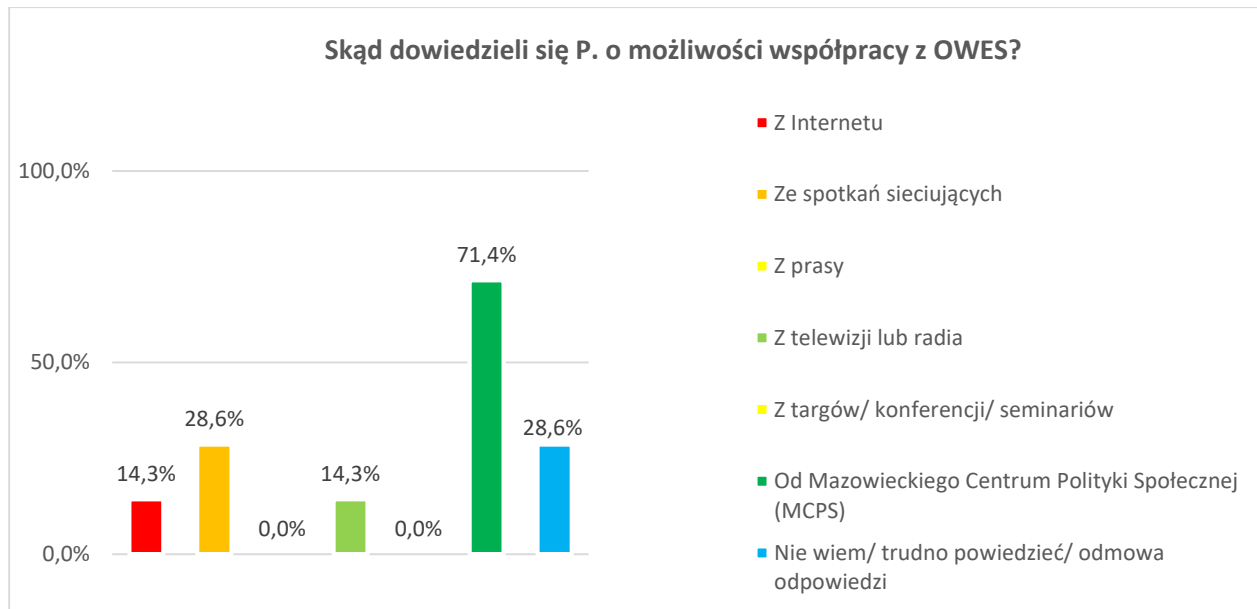

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Zdecydowana większość JST (84,4%) nie współpracowała z OWES w latach 2022-2023, a jedynie 15,6% podjęło taką współpracę.

Najczęściej źródłem informacji o współpracy z OWES było MCPS (71,4%). Z Internetu oraz z telewizji lub radia (odpowiednio po 14,3%) respondentów dowiedzieli się o możliwości współpracy z OWES, a ze spotkań sieciujących 28,6% badanych pozyskało tę informację.

Wykres 5. Źródła pozyskiwania wiedzy o możliwości współpracy z OWES.

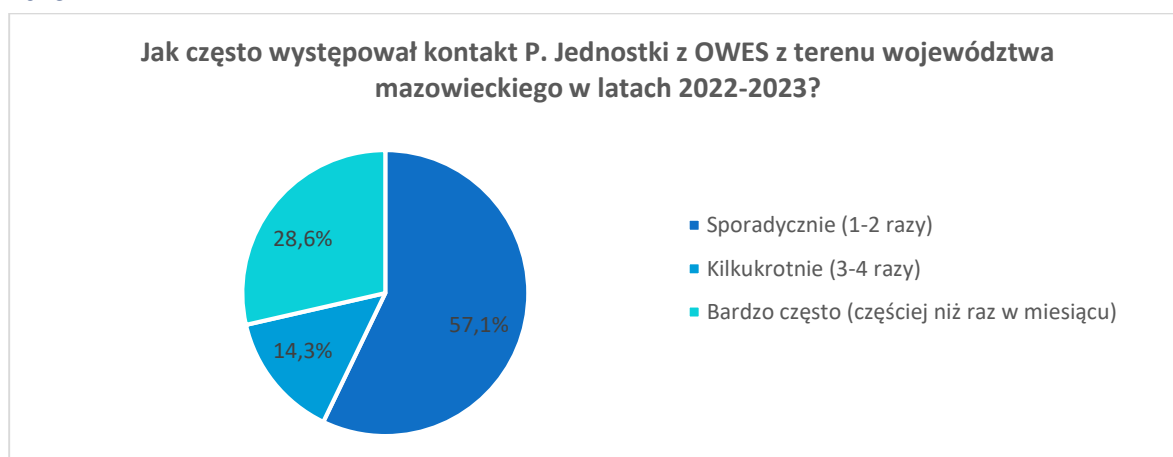
Źródło: ASM - opracowanie własne.

Zdaniem respondentów częstotliwość kontaktów JST z OWES odbywała się najczęściej sporadycznie (1 - 2 razy) - 57,1% respondentów, kilkakrotnie (3 - 4 razy) - 14,3% badanych oraz bardzo często (częściej niż raz w miesiącu) - 28,6% respondentów. Większość JST (57,1%) miała sporadyczny kontakt z OWES w latach 2022-2023. Kilkukrotnie z OWES kontaktowało się 14,3% badanych, a 28,6%

jednostek utrzymywało bardzo częsty kontakt z OWES, co sugeruje intensywniejszą współpracę w tych przypadkach.

Najczęstszy kontakt z JST – częściej niż raz w miesiącu miał mOWES, natomiast sporadyczny i kilkukrotny był ze strony WOWES. W zakresie współpracy 75% respondentów skorzystało z mOWES-u z usług szkoleniowych oraz wizyt studyjnych, a 25% respondentów z tych usług skorzystało z WOWES-u. Ponadto beneficjenci mOWES skorzystali z doradztwa biznesowego i marketingowego, ogólnego, księgowo-kadrowo-podatkowego i prawnego, pomocy lokalowej, szkolenia i doradztwo w zakresie pozyskiwania kontaktów biznesowych, warsztatów/kursów/szkoleń umożliwiających zdobycie nowych kwalifikacji.

Wykres 6. Częstotliwość kontaktu JST z OWES z terenu województwa mazowieckiego w latach 2022-2023.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

W następnej kolejności zapytano respondentów o najczęstsze formy współpracy z OWES. I tak najczęstszą formą współpracy wskazaną przez badanych (57,1%), były usługi szkoleniowe oraz wizyty studyjne. Szkolenia i doradztwo w zakresie pozyskiwania środków również były wskazywane na często wykorzystywaną formę (42,9%). Upowszechnianie wiedzy na temat ekonomii społecznej oraz organizacja eventów, wydarzeń, imprez, pikników itp. były realizowane zdaniem 28,6% ankietowanych.

Wskazane przez respondentów inne istotne formy współpracy to: wspieranie powstawania nowych podmiotów ekonomii społecznej (PES), w tym przedsiębiorstw społecznych (PS), wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy w PES/PS, działania animacyjne, wsparcie finansowe, mikrogranty, bony na usługę marketingową oraz różne rodzaje doradztwa (biznesowe, marketingowe, księgowo-kadrowe, prawne) zostały wymienione przez 14,3% JST. Powyższe wskazuje, że są to ważne, ale rzadziej realizowane formy wsparcia. Pomoc lokalowa oraz warsztaty/kursy/szkolenia umożliwiające zdobycie nowych kwalifikacji pojawiły się również w 14,3% odpowiedzi, co sugeruje, że choć są obecne w ofercie OWES, to nie cieszą się tak dużą popularnością jak najczęstsze formy wsparcia.

Podsumowując, najbardziej powszechnymi formami współpracy są te związane z edukacją i zdobywaniem wiedzy i doświadczenia (szkolenia, wizyty studyjne), podczas gdy bardziej

specjalistyczne i ukierunkowane formy wsparcia (takie jak doradztwo czy wsparcie finansowe) są wykorzystywane rzadziej. Wśród odpowiedzi inne respondenci wskazali: organizację wspólnych spotkań, szkolenia organizowane przez OWES.

Następnie w badaniu ankietowym zapytano respondentów o ich wrażenia związane z kontaktem z pracownikami OWES. Respondenci ocenili wysoko (42,9%) i bardzo wysoko (57,1%) sposób przekazywania przez pracowników OWES informacji.

Kompetencje pracowników OWES jako bardzo wysokie wskazało 71,4% badanych, zaś jako wysokie – 28,6%. Następnie chęć niesienia przez nich pomocy bardzo wysoko oceniło 85,7% badanych, wysoko – 14,3%, nikt z ankietowanych nie wskazał negatywnej oceny.

W zakresie umiejętności rozwiązywania problemów również żaden z badanych nie wydał negatywnej oceny, a bardzo wysoko oceniło je 85,7% badanych, wysoko – 14,3%. Animacja lokalna prowadzoną przez OWES została oceniona bardzo wysoko przez 57,1%, wysoko przez 28,6%, natomiast 14,3% respondentów nie potrafiło jej ocenić.

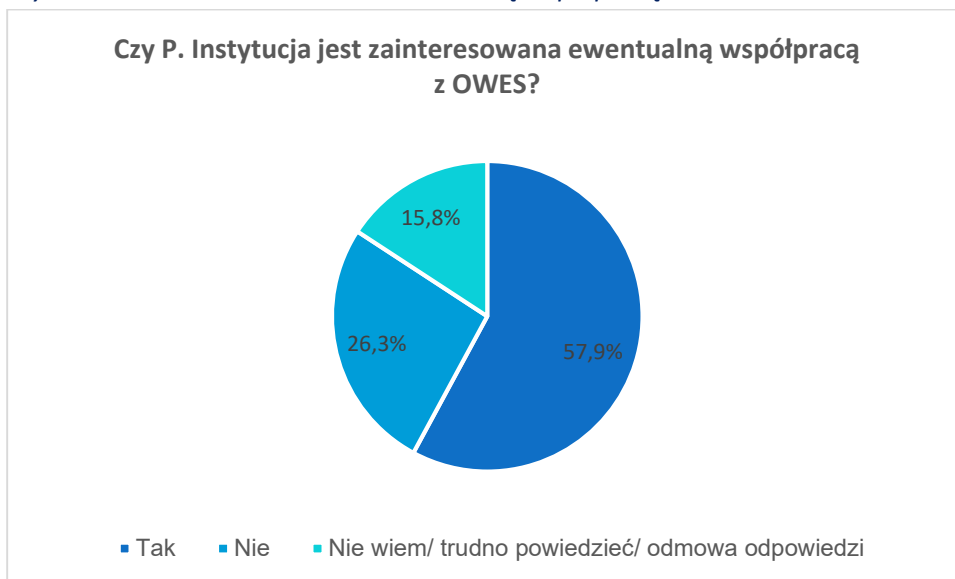
Jako kolejne respondenci oceniali oferowane doradztwo kluczowe i specjalistyczne, które bardzo wysoko oceniło 71,4% ankietowanych, wysoko – 14,3%, zaś nie miało zdania 14,3% oraz doradztwo biznesowe prowadzone przez OWES, które bardzo wysoko oceniło 42,9%, wysoko 14,3%, zaś 42,9% nie potrafiło wskazać oceny.

Wśród respondentów zainteresowanych dalszą współpracą jest 57,9% ankietowanych, 26,3% nie jest zainteresowanych podjęciem współpracy. Wśród badanych, którzy wskazali brak chęci współpracy z OWES wśród przyczyn tej deklaracji wskazywano na: brak wiedzy na temat skutków prawnych nawiązanej współpracy, złe doświadczenia z poprzedniej współpracy z PES, brak wiedzy na temat działalności OWES oraz brak takiej potrzeby.

W zakresie ewentualnej współpracy najwięcej respondentów było zainteresowanych z terenu mOWES (27,2%), następnie z WOWES (22,7%), kolejno z SOWES i Lokalny OWES (po 18,2%) oraz OWES Mazowsza Płockiego (13,6%). Największa część respondentów nie jest zainteresowana współpracą z Lokalnym OWES (50%), mOWES (40%) i SOWES (10%).

Respondenci z terenu Lokalnego OWES-u nie posiadają wiedzy z zakresu działalności OWES, natomiast nie widzą takiej potrzeby ankietowani z terenu działalności mOWES, SOWES i Lokalny OWES.

Wykres 7. Zainteresowanie JST ewentualną współpracą z OWES.

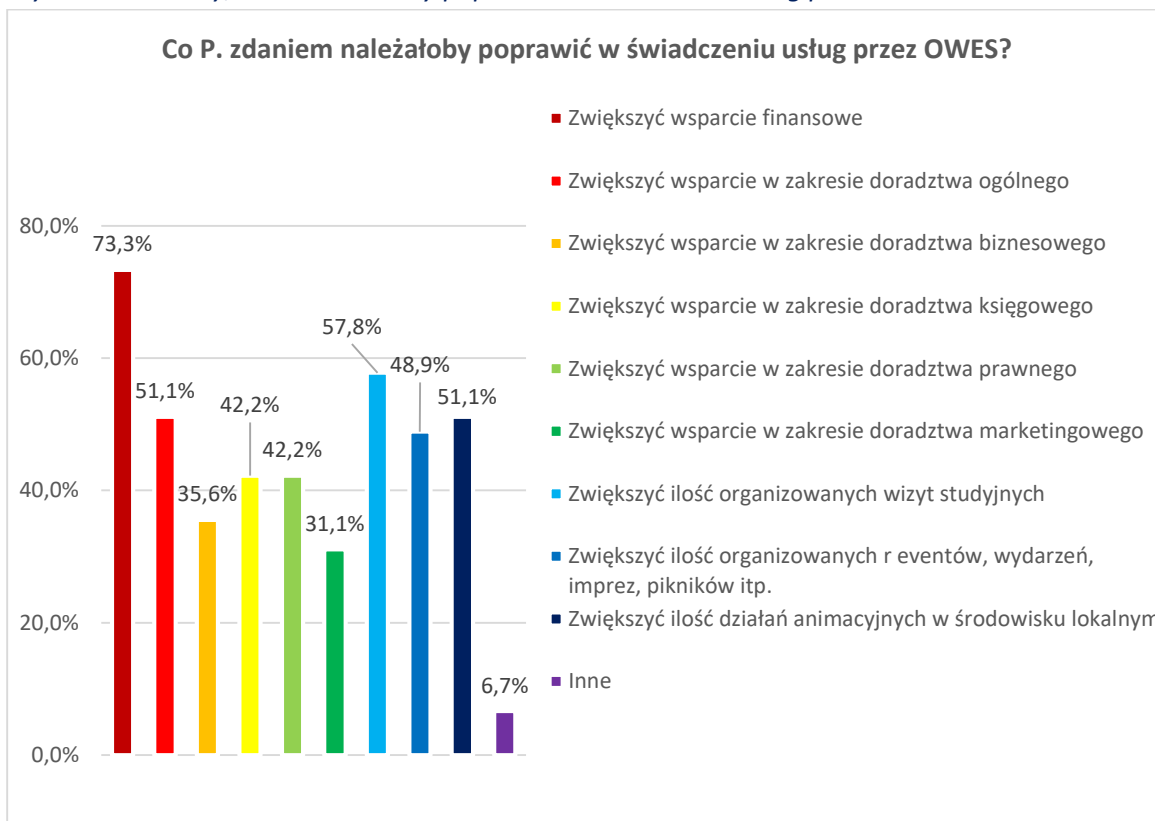
Źródło: ASM - opracowanie własne.

W kolejnym pytaniu respondenci zostali zapytani o to, co ich zdaniem należałoby poprawić w świadczeniu usług przez OWES. Najliczniej, ponieważ aż 73,3% ankietowanych z powiatów: biało-brzeskiego, garwolińskiego, gostynińskiego, grodzkiego, kozienickiego, miasta stołecznego Warszawy, ostrołęckiego, otwockiego, płockiego, płońskiego, przasnyskiego, pułtuskiego, radomskiego, sierpeckiego, sochaczewskiego, sokołowskiego, warszawskiego zachodniego, węgrowskiego, wołomińskiego, wyszkowskiego, zwoleńskiego i żyrardowskiego uważa, że OWES powinno zwiększyć wsparcie finansowe. Natomiast 51,1% respondentów wskazuje do poprawy na potrzebę zwiększenia wsparcia w zakresie doradztwa ogólnego (powiaty: biało-brzeski, garwoliński, gostyniński, grójecki, kozienicki, miasto stołeczne Warszawa, ostrołęcki, otwockiego, płocki, pułtuski, radomski, sierpecki, sokołowski, warszawski zachodni, węgrowski, wołomiński, wyszkowski i żyrardowski).

W zakresie doradztwa księgowego oraz prawnego 42,2% badanych uważa, że należy w tych obszarach zwiększyć wsparcie w powiatach: biało-brzeskim, garwolińskim, grodzki, miasto Stołeczne Warszawa, otwockim, płockim, przasnyskim, pułtuskim, radomskim, sokołowskim, warszawskim zachodnim, wołomińskim, wyszkowskim, żuromińskim i żyrardowskim. Pozostałe obszary, wskazane jako inne formy wsparcia doradczego (w tym marketingowego czy personalnego), są mniej powszechnie wśród respondentów. Głównymi obszarami do poprawy w działalności OWES są również według respondentów: wsparcie finansowe oraz wizyty studyjne.

Wśród odpowiedzi „inne” respondenci wskazali, że nie znają zakresu usług oferowanych przez OWES, szkolenia oraz zwiększenie ilości spotkań sieciowych.

Wykres 8. Obszary, które należałoby poprawić w świadczeniu usług przez OWES.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Ankietowani z terenu funkcjonowania mOWES najczęściej jako obszar do poprawy wskazywali na zwiększenie wsparcia w zakresie doradztwa marketingowego (50%) oraz zwiększenie wsparcia w zakresie doradztwa biznesowego (43,8%). Badanym z terenu OWES Mazowska Płockiego najbardziej brakowało zwiększenie wsparcia finansowego (15,2%) i zwiększenie wsparcia w zakresie doradztwa ogólnego (17,4%).

6.2. PES/PS

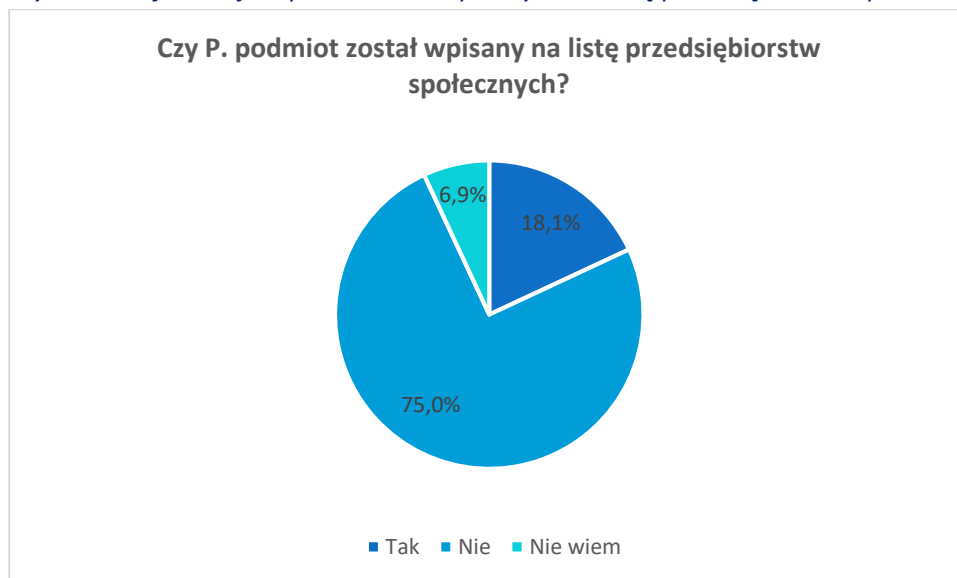
Większość respondentów reprezentuje fundacje (45,8%) oraz stowarzyszenia (34,7%), które stanowią znaczącą część podmiotów w tym badaniu. Spółdzielnie socjalne są także reprezentowane przez badanych, choć w mniejszym stopniu - 16,7%, natomiast spółki z o.o. non profit są marginalnie obecne - 2,8%. Wśród respondentów PES najliczniejszą grupą byli ci z terenu miasta stołecznego Warszawy 11,1% oraz miasta Płock (9,7%).

Największa grupa respondentów PES - 75%, odpowiedziała, że ich podmiot nie został wpisany na listę przedsiębiorstw społecznych, natomiast 18,1% respondentów posiada wpis na tę listę. Aż 6,9% respondentów nie wie, czy ich podmiot został wpisany na listę przedsiębiorstw społecznych.

Wśród respondentów najwięcej podmiotów zostało wpisanych na listę przedsiębiorstw społecznych na terenie funkcjonowania mOWES (30,8%) oraz Lokalny OWES i WOWES (23,1%). Najmniej zaś zostało wpisanych na terenie SOWES (7,7%). W podregionach działalności mOWES (37%) i SOWES (11,1%) więcej podmiotów nie było wpisanych w latach 2022-2023 na ww. listę.

Wykres 9. Informacja o podmiotach wpisanych na listę przedsiębiorstw społecznych.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Większość podmiotów uczestniczących w badaniu koncentruje się na działalności pożytku publicznego, podczas gdy mniejsza część prowadzi działalność gospodarczą. Niewielki odsetek osób - 6,9% nie jest w stanie określić rodzaju działalności swojego podmiotu. Wśród działalności gospodarczej stanowiącą większość to działalności usługowe - 90%, zaś produkcyjne i handlowe po 5%.

W przedstawionych danych dotyczących rodzajów wykonywanej działalności przez różne podmioty, można zauważyć, że działalność jest bardzo zróżnicowana. Najczęściej PES prowadziły działalność kulturalną (5,6%), kolejno z zakresu integracji społecznej (2,8%). Pozostali respondenci w takiej samej licznie (1,4%) reprezentowali obszary: aktywizacja lokalnej społeczności, aktywizacja zawodowa, integracja imigrantów, integracja społeczna - działania społeczne mające na celu aktywizację i integrację różnych grup społecznych. Działalność artystyczna, nauka tworzenia w glinie, kultura, sztuka - kreatywne i artystyczne formy działalności, choć w małym zakresie. Ochrona praw zwierząt, opieka nad bezdomnymi zwierzętami - kilka działań skupia się na ochronie zwierząt. Sport, turystyka i rekreacja - działania w obszarze sportu i rekreacji, jednak tylko z niewielkim udziałem. Ponadto respondenci wskazali (po 1,4% odpowiedzi): usługi IT, poligrafia, usługi sprzątające, zagospodarowanie terenów zielonych - działalności związane z usługami technicznymi i praktycznymi. Pomoc w pozyskiwaniu grantów, przygotowanie na zagrożenia - wsparcie w pozyskiwaniu funduszy oraz działania związane z gotowością na różne rodzaje zagrożeń. Inne, specyficzne formy działalności to np. palarnia kawy, schronisko dla bezdomnych.

Ze względu na rodzaj prowadzonej działalności wśród respondentów najwięcej na terenie funkcjonowania mOWES i WOWES działa PES z zakresu gastronomii (po 50%), na terenie SOWES i Lokalny OWES działalność techniczna/naukowa (po 50%), natomiast na terenie OWES Mazowska Płockiego – produkcja (33,3%).

zatrudniała średnią liczbę pracowników (4-10 i 11-20 osób), a tylko niewielki procent organizacji zatrudniał powyżej 21 osób.

Większość respondentów ocenia swoją sytuację finansową jako neutralną (38,9%) lub dobrą (36,1%). Znaczna mniejszość ocenia ją jako bardzo dobrą (8,3%), podczas gdy tylko niewielka część boryka się z problemami finansowymi (zła – 6,9% lub bardzo zła ocena – 6,9%).

Wśród badanych najwięcej osób z terenu OWES Mazowska Płockiego (33,3%) ocenia swoją sytuację jako bardzo dobrą, z terenu mOWES (50%) i Lokalny OWES (23,2%) ocenia jako dobrą, natomiast źle i bardzo źle oceniają swoje sytuacje PES z terenów SOWES i WOWES.

Większość podmiotów - 84,7% nie posiada certyfikacji związanej z ekonomią społeczną, co może sugerować, że proces certyfikacji nie jest powszechny lub podmioty nie są do niego w pełni przygotowane. Tylko niewielki procent 13,9% potwierdził posiadanie takiego certyfikatu.

Większość organizacji miała dostęp do podstawowych zasobów infrastrukturalnych, takich jak pomieszczenia biurowe (58,3%), sprzęt komputerowy i oprogramowanie (55,6%) oraz dostęp do Internetu (48,6%). Mniej organizacji dysponowało specjalistycznym sprzętem (19,4%) i pojazdami służbowymi (16,7%), co może sugerować bardziej ograniczone zasoby w tych obszarach. Wśród innych respondenci wymienili: brak zasobów, lokal do prowadzenia zajęć oraz własne zasoby PES.

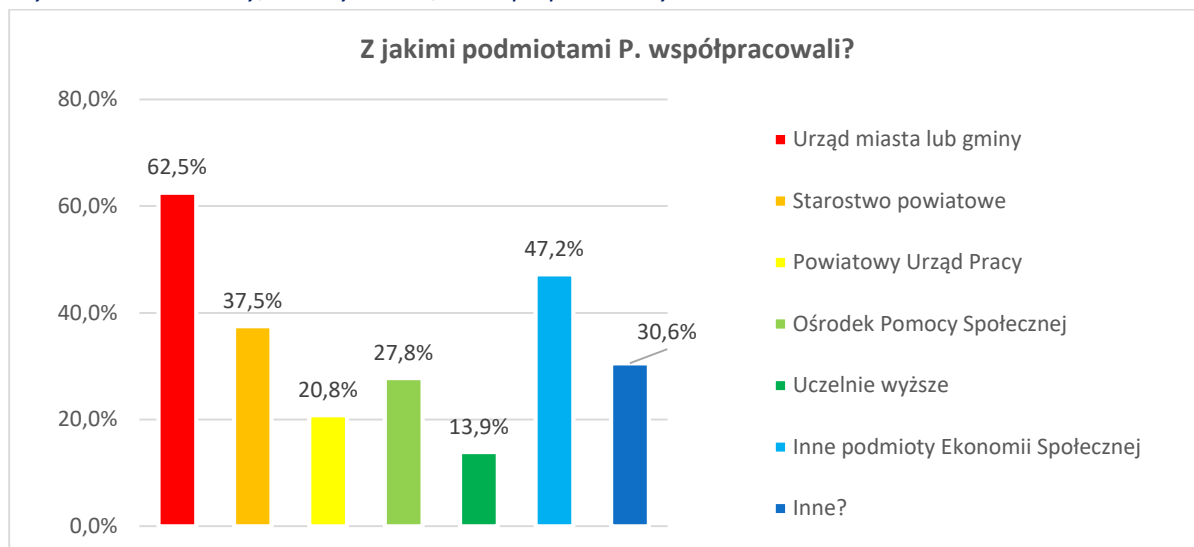
Wykres 11. Zasoby infrastrukturalne dostępne dla podmiotu.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Najczęściej współpracowano z jednostkami samorządu terytorialnego, takimi jak urzędy miast lub gminy (62,5%) oraz starostwa powiatowe (37,5%). Znacząca współpraca dotyczyła również innych podmiotów ekonomii społecznej (47,2%). Jako inne podmioty respondenci wymienili: domy środowiskowe, firmy prywatne, instytucje kultury, Instytut Pamięci Narodowej, Książnica Płocka (biblioteka publiczna), Kuratorium Oświaty, KRUS, Narodowy Instytut Wolności NIW, OWES, szkoły.

Wykres 12. Podmioty, z którymi PES/PS współpracowały.

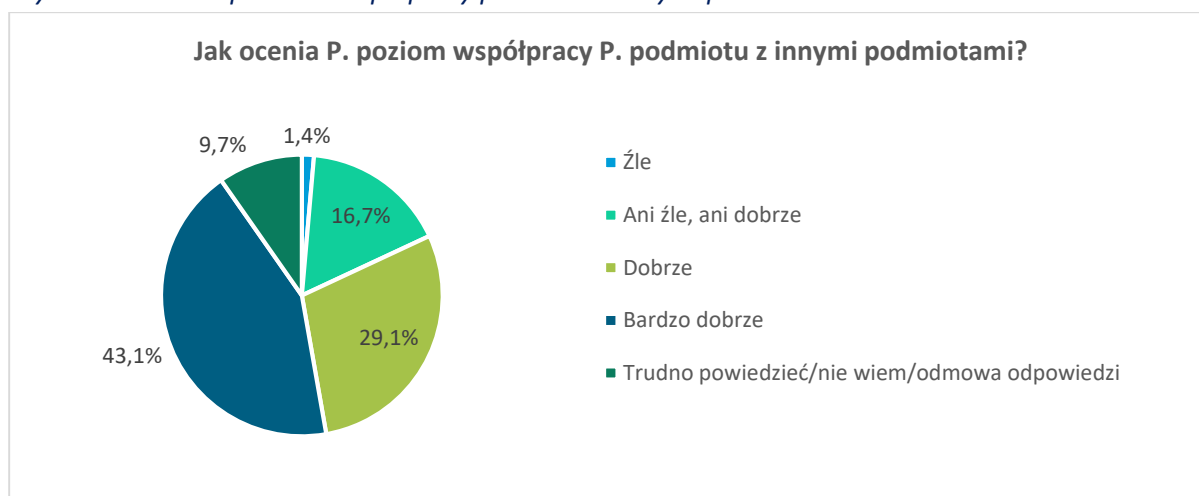

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Większość respondentów ocenia poziom współpracy jako dobry lub bardzo dobry, co wskazuje na ogólnie pozytywne doświadczenia w kontaktach z innymi podmiotami. Tylko niewielka grupa oceniła współpracę negatywnie, a wśród przyczyn wskazywano m.in. na brak wystarczającej liczby pracowników, relacje międzyludzkie, konflikty w zespole, problemy lokalowe, problemy finansowe, brak wiedzy na temat możliwości uzyskania pomocy z zewnątrz oraz niski poziom zaangażowania pracowników.

Respondenci, których podmioty funkcjonują na terenie mOWES ocenili współpracę z innymi podmiotami neutralnie – ani dobrze, ani źle (50%), z terenu SOWES i Lokalny OWES współpracę tę ocenili dobrze, natomiast OWES Mazowska Płockiego i WOWES ocenili na najwyższym – bardzo dobrym poziomie.

Wykres 13. Ocena poziomu współpracy podmiotu z innymi podmiotami.

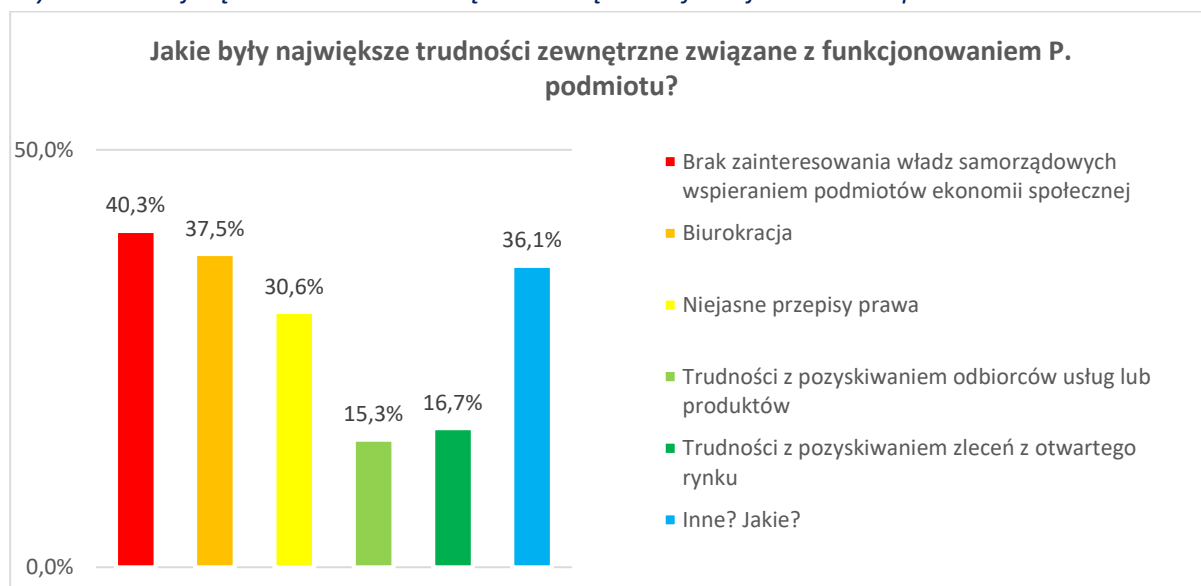

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Najwięcej respondentów, 40,3%, wskazuje brak zainteresowania władz samorządowych jako największą trudność. Oznacza to, że wsparcie ze strony władz lokalnych jest kluczowym problemem. W drugiej kolejności respondenci wskazują na biurokrację (37,5%) jako istotny problem, co wskazuje na złożoność procedur administracyjnych jako barierę w funkcjonowaniu. Trudności z pozyskiwaniem zleceń z otwartego rynku wskazuje - 16,7% respondentów, co sugeruje, że rynek komercyjny może być trudny do penetracji przez podmioty ekonomii społecznej. Aż 15,3% respondentów ma problem z pozyskiwaniem klientów na swoje usługi lub produkty. Niejasne przepisy prawa wskazuje - 30,6%, co może utrudniać prawidłowe funkcjonowanie podmiotów. Wśród odpowiedzi innych wskazano na: brak funduszy w gminie, brak informacji od urzędów, brak zrozumienia potrzeby takiego rodzaju działalności, rosnące koszty utrzymania, wysokie ceny żywności, wysokie koszty ZUS, brak ulg podatkowych, trudności z pozyskiwaniem środków, zawiłe przepisy oraz brak kompetentnych urzędników.

Na terenie działalności mOWES największymi trudnościami były niski poziom zaangażowania pracowników, problemy lokalowe oraz brak wiedzy na temat możliwości uzyskania pomocy z zewnątrz. Brak wystarczającej liczby pracowników to największy problem na terenie działalności SOWES, zaś relacje międzyludzkie to problem PES z terenu OWES Mazowsza Płockiego oraz WOWES. Na terenie Lokalnego OWESU najczęstszym problemem okazały się konflikty w zespole.

Wykres 14. Największe trudności zewnętrzne związane z funkcjonowaniem podmiotu.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Ponad połowa podmiotów 59,7% nie kontaktowała się z OWES, co może wskazywać na brak potrzeby, świadomości lub zainteresowania. Nieliczna grupa podmiotów (29,2%) miała regularne lub częste kontakty z OWES, podczas gdy reszta kontaktowała się sporadycznie (11,1%).

Najczęściej wskazywane formy współpracy PES/PS z OWES to:

1. Doradztwo ogólne (66,7%)
2. Szkolenia (48,1%) były drugą najpopularniejszą formą wsparcia, co podkreśla istotną rolę edukacji w rozwoju PES i PS

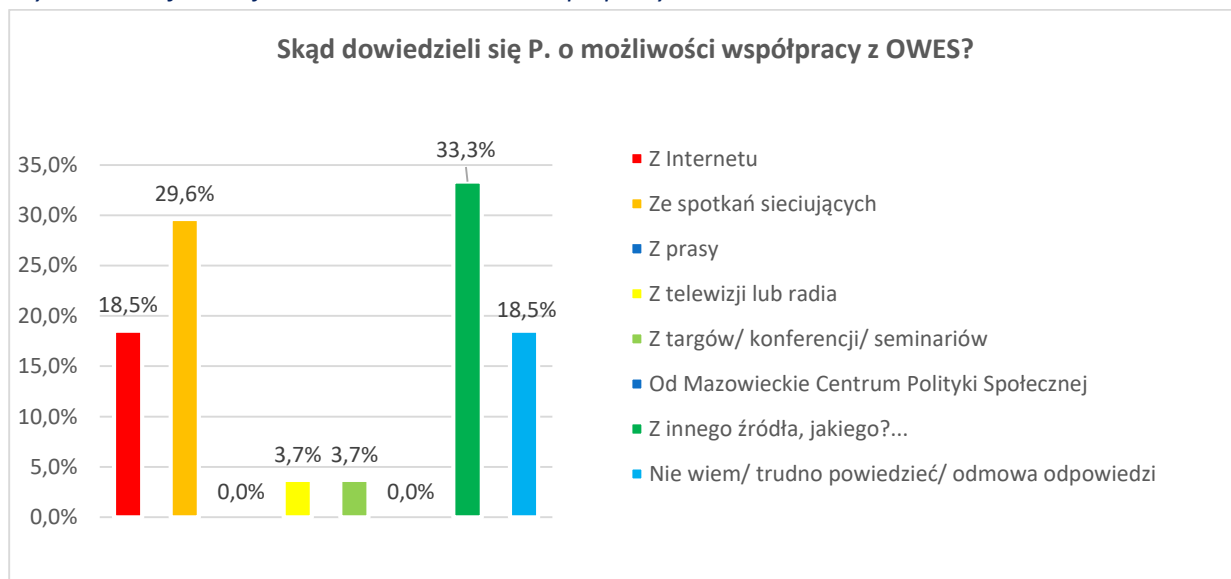
3. Doradztwo prawne (44,4%) - było również kluczowe, co może wynikać z potrzeby zrozumienia przepisów i regulacji dotyczących ekonomii społecznej
4. Wsparcie finansowe na tworzenie i utrzymanie miejsc pracy w PS (33,3%), było istotne dla dużej części podmiotów.
5. Doradztwo księgowo-kadrowo-podatkowe (37%) oraz działania animacyjne oraz doradztwo biznesowe (po 25,9%).
6. Szkolenia i doradztwo w zakresie pozyskiwania środków (25,9%).
7. Inne popularne formy wsparcia to m.in.: upowszechnianie wiedzy na temat ekonomii społecznej oraz działania na rzecz pogłębiania współpracy z lokalnymi instytucjami (po 29,6%).

Rzadziej wybierane formy wsparcia: mikrogranty (11,1%), bony na usługę marketingową (14,8%), pomoc przy zamówieniach publicznych (7,4%), pomoc lokalowa (7,4%) oraz pomoc w pozyskiwaniu sprzętu (7,4%) - te formy wsparcia były stosowane w ograniczonym stopniu, co sugeruje mniejszą potrzebę lub ograniczoną dostępność tych zasobów.

Najczęstszymi źródłami informacji o możliwości współpracy z OWES były spotkania sieciujące 29,6% oraz Internet 18,5%.

Najczęściej źródłem informacji PES o mOWES i WOWES był Internet (60% i 40%), zaś z terenu OWES Mazowska Płockiego i Lokalnego OWES ze spotkań sieciujących (25% i 37,5%).

Wykres 15. Informacja na temat możliwości współpracy z OWES.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Prawie połowa podmiotów (48,8%) jest zainteresowana współpracą z OWES, podczas gdy mniejsza część nie widzi takiej potrzeby lub jest niezdecydowana - po 26,6%. Wśród odpowiedzi dotyczących braku zainteresowania współpracą respondenci wymienili m.in. brak wiedzy na temat skutków prawnych nawiązanej współpracy, złe doświadczenia z poprzedniej współpracy z PES oraz brak takiej potrzeby.

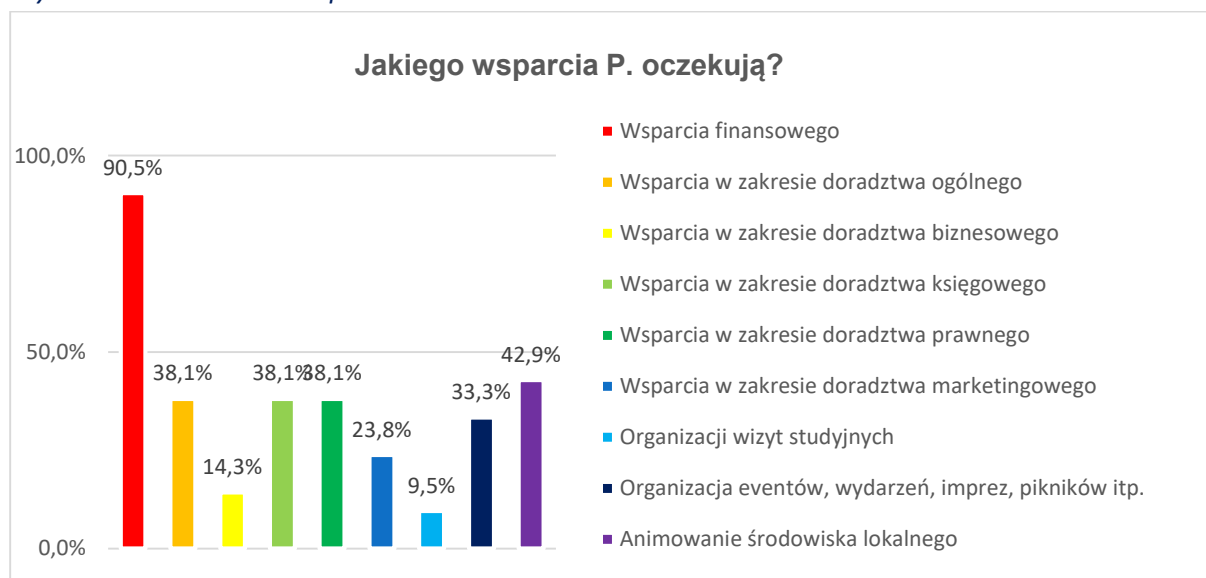

W zakresie ewentualnej współpracy respondenci z terenu mOWES (47,6%), OWES Mazowska Płockiego (9,5%) i WOWES (19%) są zainteresowani dalszą współpracą. Ankietowani z terenu działalności SOWES (18,2%) i Lokalny OWES (45,5%) nie są zainteresowani taką współpracą.

We współpracy z OWES respondenci oczekują:

1. Wsparcia finansowego (90,5%), co pokazuje, że finansowanie jest kluczową potrzebą podmiotów
2. Animowania środowiska lokalnego (42,9%)
3. Wsparcia w zakresie doradztwa księgowego oczekuje (38,1%)
4. Wsparcia w zakresie doradztwa ogólnego oczekuje (38,1%)
5. Wsparcia w zakresie doradztwa prawnego oczekuje (38,1%)
6. Organizacji eventów, wydarzeń (33,3%)
7. Wsparcia w zakresie doradztwa marketingowego (23,8%)
8. Wsparcia w zakresie doradztwa biznesowego (14,3%)

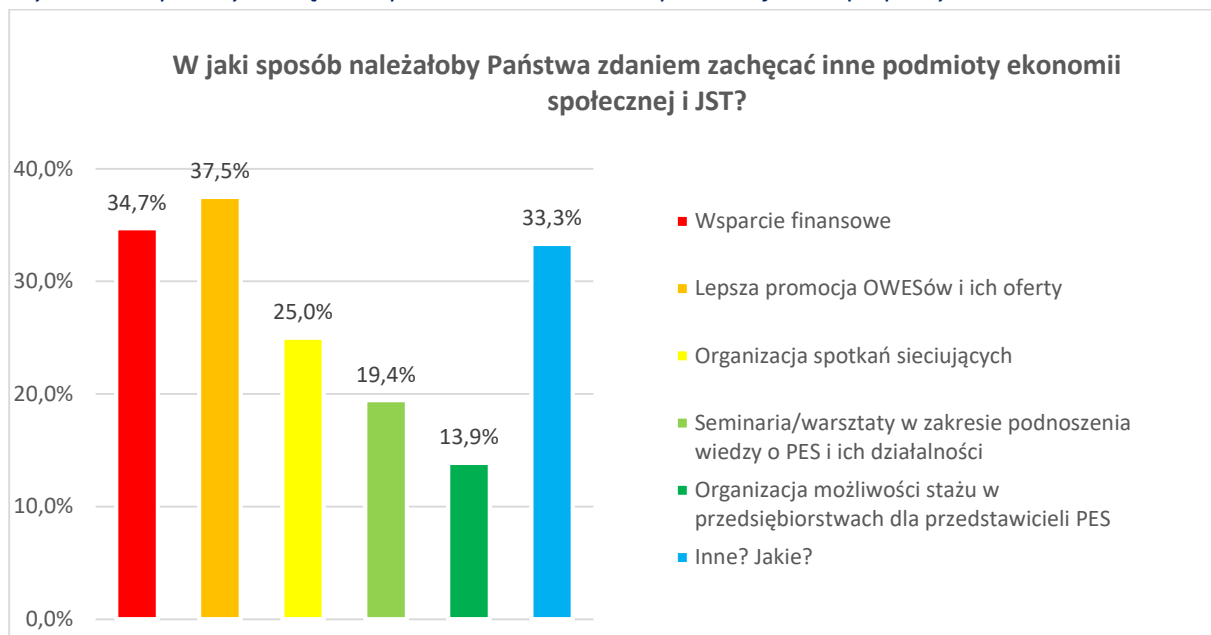
Wykres 16. Oczekiwane wsparcie.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Najwięcej respondentów, 37,5%, uważa, że najlepszym sposobem na zachęcenie innych podmiotów ekonomii społecznej i JST jest lepsza promocja OWES-ów i ich ofert. Wsparcie finansowe wskazuje - 34,7% respondentów, co mogłoby efektywnie zachęcić inne podmioty do współpracy. 25% respondentów sugeruje, że organizowanie spotkań sieciujących mogłoby zwiększyć zaangażowanie innych podmiotów. SeminaRIA/warsztaty w zakresie podnoszenia wiedzy o PES i ich działalności wskazało 19,4% osób. Organizację stażu w przedsiębiorstwach dla przedstawicieli PES wskazało 13,9% respondentów. Respondenci jako inne wskazali: budowanie większej świadomości na temat możliwości skorzystania z takich środków, dopasowanie oferty do potrzeb i możliwości różnych podmiotów, lepsza jakość spotkań sieciujących, mniejsza biurokracja, niejasność w procedurach, lepszy dobór pracowników, pomoc w sprawozdaniach, powinni się kontaktować i wyjaśniać zmiany przepisów, zwiększenie ilości zakładów dla osób niepełnosprawnych, zwiększenie dotacji dla firm, które chcą przyjąć osoby niepełnosprawne do pracy.

Wykres 17. Sposoby zachęcania podmiotów ekonomii społecznej do współpracy.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Kolejne pytanie dotyczyło jakości wykonywanej pracy przez pracowników OWES. Większość respondentów ocenia sposób przekazywania informacji przez pracowników OWES jako bardzo pozytywny 55,6% lub pozytywny 25,9%. Tylko niewielki odsetek osób miał negatywne 3,7% lub neutralne doświadczenia 14,8%.

Respondenci sposób przekazywania przez pracowników OWES informacji dotyczących usług oferowanych przez ten podmiot ocenili bardzo pozytywnie (63%) oraz pozytywnie (18,5%). Nie ma zdania w tym temacie 18,5% ankietowanych.

Zdecydowana większość respondentów (92,6%) bardzo dobrze ocenia sposób przekazywania przez pracowników OWES informacji dotyczących usług oferowanych przez ten podmiot. Zarówno pozytywnie, jak i nie ma zdania w tym temacie 3,7% badanych.

Respondenci z terenu działalności OWES Mazowska Płockiego (28,6%) i WOWES (14,3%) ocenili pozytywnie sposób przekazywania informacji dotyczących usług oferowanych przez ten podmiot, zaś z terenu mOWES (50%) i SOWES (25%) kontakt ten oceniło neutralnie – ani dobrze, ani źle. Tylko ankietowani z terenu działalności Lokalny OWES oceniło ten kontakt negatywnie.

W zakresie sposobu przekazywania przez pracowników OWES informacji dotyczących usług oferowanych przez ten podmiot 81,5% ocenia te działania bardzo pozytywnie, 11,1% pozytywnie, 3,7% nie ma zdania i trudno im ocenić.

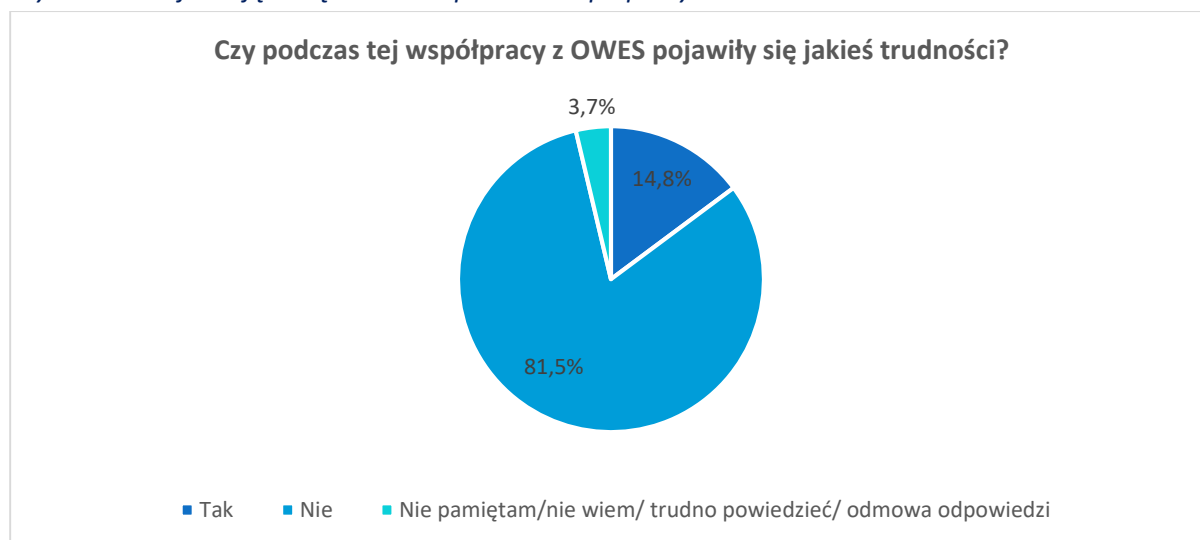
Prawie 90% respondentów ocenia kompetencje pracowników OWES jako wysokie lub bardzo wysokie, co wskazuje na ogólnie bardzo pozytywną ocenę. Jedynie niewielki odsetek 11,1% ocenił kompetencje neutralnie.

Zdecydowana większość respondentów ocenia chęć niesienia pomocy przez pracowników bardzo wysoko 77,8% lub wysoko 14,8%, co oznacza, że pracownicy OWES są postrzegani jako bardzo pomocni i zaangażowani.

Większość respondentów ocenia współpracę z OWES jako bezproblemową 81,5%, ale niewielka grupa zgłosiła wystąpienie trudności. Wśród wymienianych trudności badani wskazali: trudności z kontaktem, niekompetencja pracowników, brak narzędzi do rozwiązania problemu, brak kontaktu z prawnikiem, niedotrzymywanie terminów, niejasna ścieżka decyzyjna, słaba jakość ekspertów współpracujących z OWES.

Wśród respondentów z terenu mOWES najczęstszą trudnością podczas współpracy była trudność z kontaktem, zaś z terenu WOWES to niekompetencja pracowników oraz brak narzędzi do rozwiązywania problemów. Z terenu SOWES największą trudnością było niedotrzymanie terminów, niejasna ścieżka decyzyjna, słaba jakość ekspertów współpracujących z OWES.

Wykres 18. Pojawiające się trudności podczas współpracy.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Zdaniem 97,2% respondentów uwarunkowania finansowe (wsparcie finansowe, mikrogranty) wpływają pozytywnie na działalność OWES, natomiast 2,8% badanych uważa te działania za negatywne.

Zdaniem 95,8% respondentów uwarunkowania prawne (doradztwo księgowo-płacowe, doradztwo prawne) wpływają pozytywnie na działalność OWES, natomiast 4,2% badanych uważa te działania za negatywne.

Zdaniem 97,2% respondentów uwarunkowania organizacyjne (wizyty studyjne, usługi szkoleniowe) wpływają pozytywnie na działalność OWES, natomiast 2,8% badanych uważa te działania za negatywne.

Natomiast 97,2% respondentów uwarunkowania społeczno-gospodarcze (działania animacyjne) wpływają pozytywnie na działalność OWES, natomiast 2,8% badanych uważa te działania za negatywne.

6.3. Podmioty reintegracyjne (REI)

Większość respondentów, 88,9%, reprezentuje warsztaty terapii zajęciowej (WTZ), podczas gdy 11,1% reprezentuje kluby integracji społecznej (KIS). Wśród respondentów najliczniejszą grupę stanowili przedstawiciele powiatów: grójeckiego, miasta stołecznego Warszawy, płockiego, siedleckiego i wołomińskiego – po 11,1%.

Zdecydowana większość podmiotów, 94,4%, jest aktywna powyżej 5 lat, co wskazuje na ich długotrwałą obecność i doświadczenie na rynku. Tylko 5,6% podmiotów działa od 2 do 5 lat, co sugeruje, że nowe podmioty stanowią niewielką część w tej grupie.

Respondenci wskazali, że 72,2% podmiotów prowadzi działalność pożytku publicznego, co oznacza, że większość z nich działa na rzecz społeczności i realizuje cele o charakterze publicznym. Ponad 11% podmiotów prowadzi działalność gospodarczą, co wskazuje na mniejszy odsetek organizacji zajmujących się działalnością o charakterze komercyjnym, a 16,7% respondentów nie było pewnych lub miało trudności z określeniem rodzaju działalności swojego podmiotu. Wszyscy badani reprezentują podmioty prowadzące działalność gospodarczą – usługową.

Najwięcej podmiotów - 50% działa w obszarze opieki zdrowotnej, kolejne z kolei to edukacja i działalność usługowa 27,8%, następnie to działalność techniczna/naukowa – 11,1% oraz gastronomia – 5,6%.

Dotacje są najważniejszym źródłem dochodów dla 66,7% podmiotów, następane z kolei to darowizny 38,9% i sprzedaż usług 27,8%, które również odgrywają znaczącą rolę w finansowaniu działalności. Następane źródła dochodów to składki członkowskie 16,7% i sprzedaż usług i produktów firmom prywatnym 11,1% oraz zbiórki publiczne 5,6%. Wśród wymienionych innych źródeł wskazane zostały przez ankietowanych: finansowanie przez państwo, środki własne samorządu gminnego i środki rządowe.

44,4% ankietowanych to mikro przedsiębiorcy, co stanowi największą grupę wśród badanych. Przedstawiciele małych przedsiębiorstw to 38,9% respondentów. Ponad 16,7% podmiotów zatrudniało powyżej 21 osób, co sugeruje, że tylko niewielka część podmiotów była większymi organizacjami.

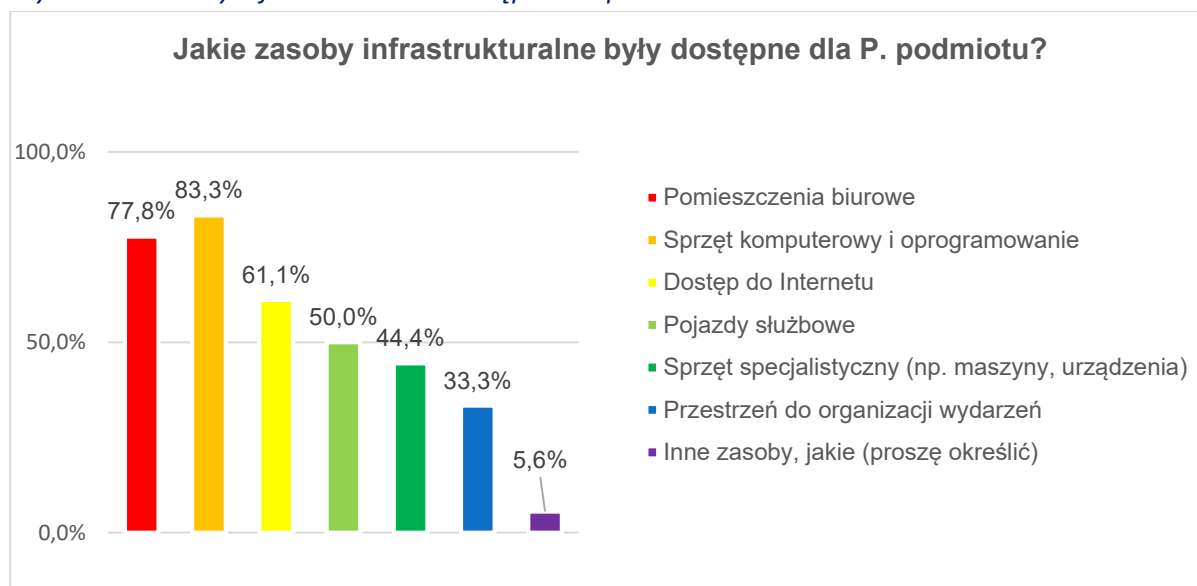
Z danych dotyczących łącznych przychodów (obrotów) podmiotów w latach 2022-2023 wynika, że: 61,1% podmiotów osiągnęło przychody do 10 000 zł, co oznacza, że większość organizacji miała niskie obroty, 5,6% podmiotów osiągnęło przychody w przedziale 50 000 - 100 000 zł, 5,6% podmiotów miało przychody w przedziale 100 000 - 200 000 zł, 5,6% podmiotów uzyskało przychody w przedziale 200 000 - 500 000 zł, natomiast 22,2% podmiotów osiągnęło przychody powyżej 500 000 zł, co oznacza, że jedna piąta organizacji miała znaczne obroty.

Większość podmiotów ocenia swoją sytuację finansową neutralnie (38,9%) lub dobrze (33,3%), natomiast niewielki odsetek (5,6%) uważa, że sytuacja jest bardzo zła.

REI z terenu działania WOWES, Lokalny OWES i SOWES oceniają swoją sytuację finansową jako dobrą, zaś REI z terenu działalności mOWES i OWES Mazowska Płockiego nie potrafią ocenić swojej sytuacji uważając ją za ani dobrą, ani złą.

Najwięcej podmiotów (83,3%) miało dostęp do sprzętu komputerowego i oprogramowania, co jest kluczowe dla funkcjonowania organizacji. Pomieszczenia biurowe miało zapewnione - 77,8% organizacji. Dostęp do Internetu posiadało - 61,1% podmiotów. Dostęp do sprzętu specjalistycznego (np. maszyny, urządzenia) posiadało - 44,4% organizacji. Przestrzeń do organizacji wydarzeń posiadało 33,3% podmiotów. Pojazdy służbowe wykorzystywało 50% organizacji. Niewielki odsetek organizacji, 5,6%, wskazał dostęp do innych zasobów, np. panele fotowoltaiczne.

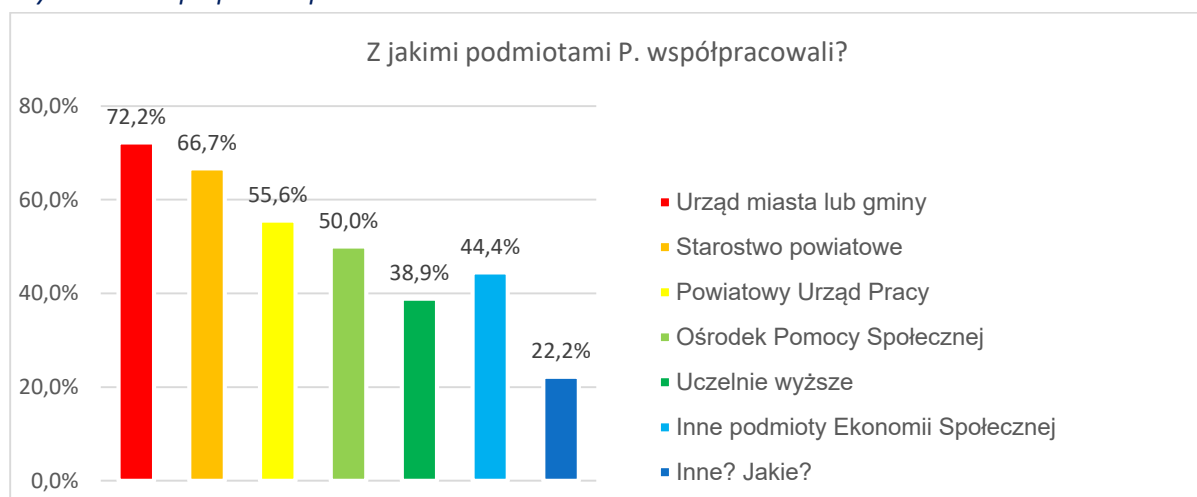
Wykres 19. Zasoby infrastrukturalne dostępne dla P. podmiotu.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Najczęstszymi partnerami współpracy dla podmiotów były urzędy miast/gmin 72,2% oraz starostwa powiatowe 66,7%, a także ośrodki pomocy społecznej 50% i powiatowe urzędy pracy 55,6%. Współpraca z uczelniami wyższymi (38,9%) oraz innymi podmiotami ekonomii społecznej (44,4%) była również dość powszechna. Wśród odpowiedzi „inne” respondenci wskazali: DES MRPiPS, OWES, GOPS, szkoły, środowiskowe podmioty pomocy, ośrodki kultury, urząd skarbowy, banki, Poczta Polska, DPS, szpital.

Wykres 20. Współpraca z podmiotami.

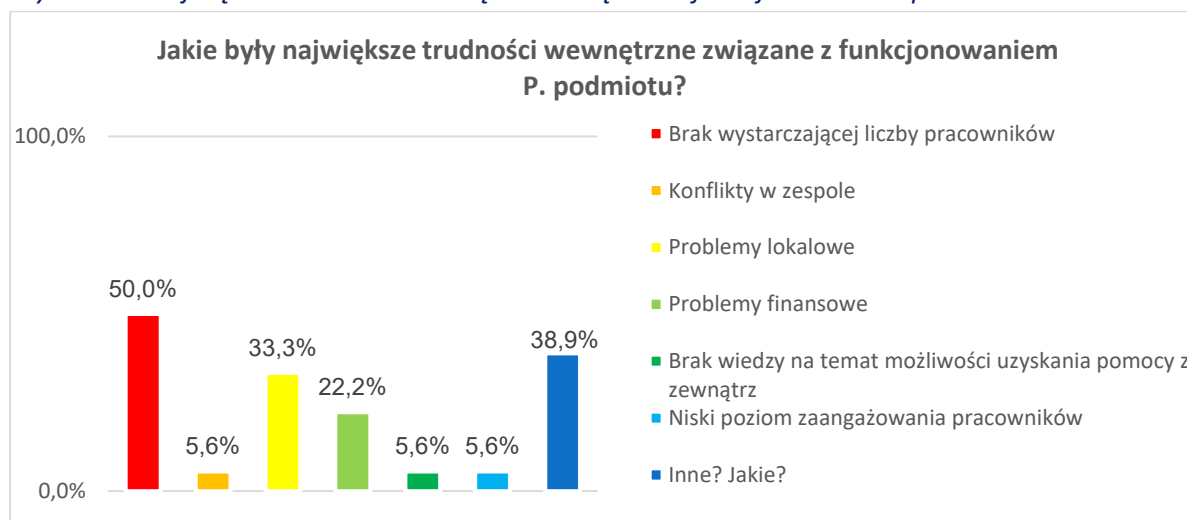
Źródło: ASM - opracowanie własne.

Większość podmiotów ocenia poziom współpracy z innymi jako dobry 44,4% lub bardzo dobry 50%, co wskazuje na ogólnie pozytywne doświadczenia w tym zakresie.

Największymi wyzwaniami dla podmiotów były: brak wystarczającej liczby pracowników 50%, problemy lokalowe 33,3% oraz problemy finansowe 22,2%. Pozostałe trudności, takie jak konflikty w zespole 5,6%, niskie zaangażowanie pracowników 5,6% czy brak wiedzy o możliwościach wsparcia 5,6%, były mniej powszechne. Wśród innych trudności respondenci wskazali: niskie wynagrodzenie, rotacje pracowników oraz utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów dla podopiecznych.

Wśród największych trudności napotkanych przez REI na terenie mOWES wystąpiły: niskie wynagrodzenie, rotacja pracowników, utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów podopiecznych, brak zainteresowania władz samorządowych wspieraniem podmiotów ekonomii społecznej oraz biurokracja. REI na terenie działania OWES Mazowska Płockiego wskazały jako trudności: trudności z pozyskiwaniem odbiorców usług lub produktów i trudności z pozyskiwaniem zleceń z otwartego rynku. Biurokracja i niejasne przepisy prawa sprawiały trudności REI z terenu Lokalnego OWES, natomiast brak zainteresowania władz samorządowych wspieraniem podmiotów ekonomii społecznej utrudniały funkcjonowanie REI z terenu SOWES i WOWES.

Wykres 21. Największe trudności wewnętrzne związane z funkcjonowaniem podmiotu.

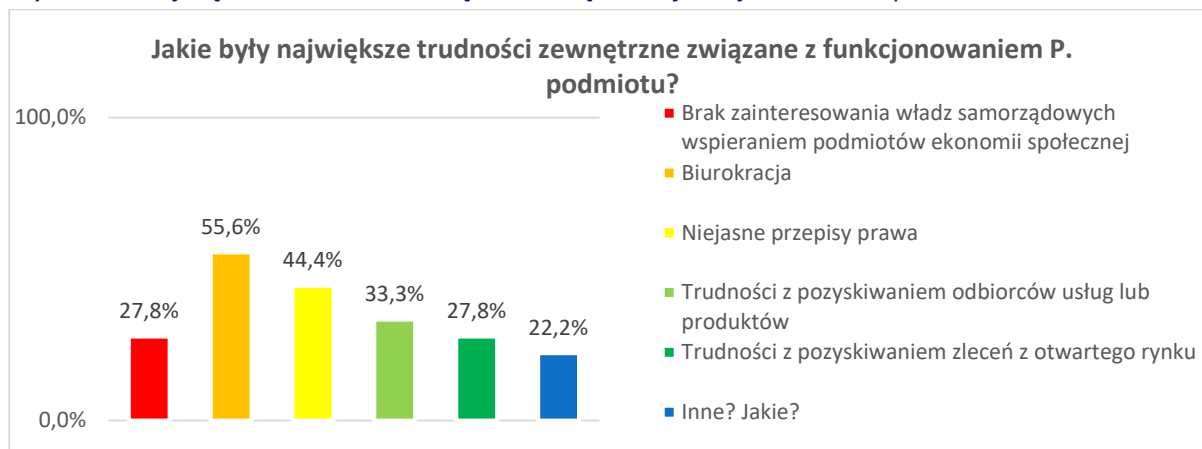

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Najczęstszym wskazywanym przez respondentów problemem jest biurokracja, która została wymieniona przez 55,6% respondentów. Trudności z pozyskiwaniem odbiorców usług lub produktów wskazało 33,3% podmiotów, zaś niejasne przepisy prawa - 44,4% podmiotów, co może wpływać na funkcjonowanie organizacji. Brak zainteresowania władz samorządowych wspieraniem podmiotów ekonomii społecznej wskazało 27,8% podmiotów, natomiast trudności z pozyskiwaniem zleceń z otwartego rynku - 27,8%.

Wykres 22. Największe trudności zewnętrzne związane z funkcjonowaniem podmiotu.

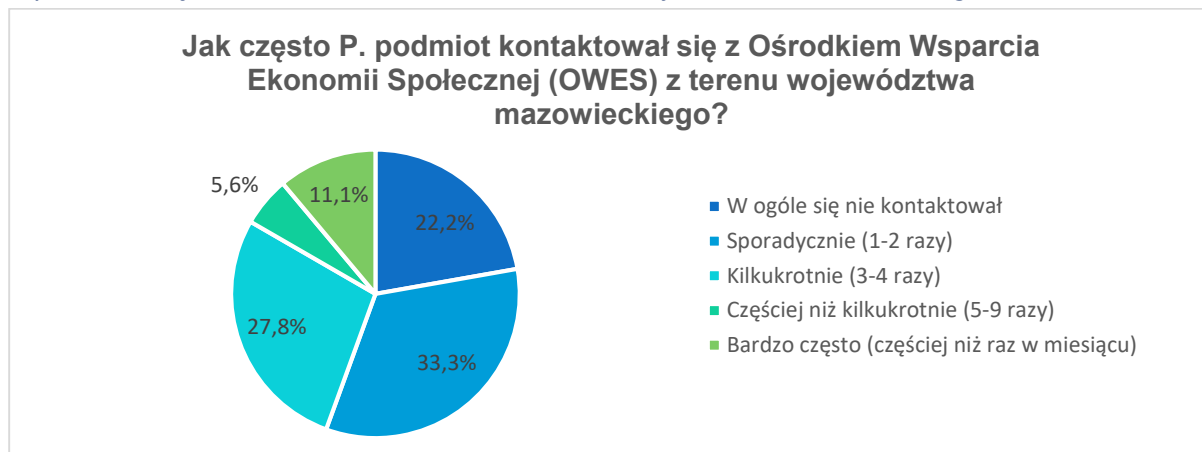
Źródło: ASM - opracowanie własne.

Większość podmiotów - 77,8% nie posiada certyfikacji związanej z ekonomią społeczną, co może sugerować, że proces certyfikacji nie jest powszechny lub podmioty nie są do niego w pełni przygotowane. Tylko niewielki procent 22,2% potwierdził certyfikowanie znakami jakości lub promocyjnymi ekonomii społecznej.

Większość podmiotów miała kontakt z OWES przynajmniej kilka razy, ale 22,2% nigdy nie nawiązało współpracy.

Podmioty REI z terenu funkcjonowania OWES Mazowska Płockiego i SOWES kontaktowały się z OWES-ami częściej niż raz w miesiącu. Wcale kontaktu nie szukały REI z terenu mOWES i WOWES.

Wykres 23. Częstotliwość kontaktu z OWES z terenu województwa mazowieckiego.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Jako formy wsparcia wskazano:

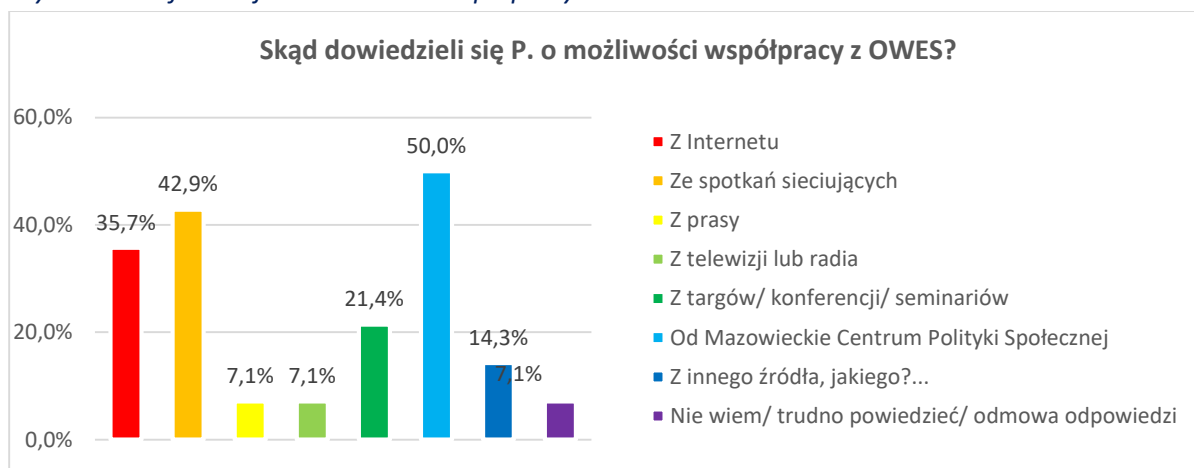
1. Upowszechnianie wiedzy na temat ekonomii społecznej - 85,7% podmiotów korzystało z tej formy wsparcia, co czyni ją najczęściej wybieraną,
2. Szkolenia i doradztwo w zakresie pozyskiwania środków - 64,3% organizacji korzystało z tej formy pomocy,

3. Działania na rzecz pogłębiania współpracy pomiędzy PES a lokalnymi instytucjami - 57,1% podmiotów angażowało się w takie działania,
4. Usługi szkoleniowe - 57,1% podmiotów korzystało z usług szkoleniowych,
5. Warsztaty/kursy/szkolenia umożliwiające zdobycie nowych kwalifikacji - 57,1% organizacji brało udział w tego typu aktywnościach,
6. Działania animacyjne - 42,9% podmiotów uczestniczyło w działaniach animacyjnych,
7. Doradztwo ogólne - 42,9% organizacji skorzystało z doradztwa ogólnego,
8. Organizacja eventów, wydarzeń, imprez, pikników itp. - 35,7% podmiotów brało udział w organizacji takich wydarzeń,
9. Wizyty studyjne - 35,7% organizacji korzystało z wizyt studyjnych,
10. Działalność edukacyjna - 35,7% organizacji prowadziło działalność edukacyjną,
11. Mniej popularne formy współpracy obejmowały m.in. mikrogranty (7,1%) oraz bony na usługę marketingową (7,1%).

Najczęściej respondenci dowiadawali się o możliwościach współpracy z OWES dzięki Mazowieckiemu Centrum Polityki Społecznej 50% oraz podczas spotkań sieciujących 42,9%, co sugeruje, że te formy kontaktu są najbardziej efektywne w przekazywaniu informacji.

Respondenci REI z terenu mOWES wskazali wiele źródeł i możliwości powzięcia informacji o możliwości współpracy, takich jak: Internet, spotkania sieciujące, prasa telewizja, targi, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej. REI z terenu OWES Mazowsza Płockiego wskazali na źródła takie jak bezpośredni kontakt OWES i Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej.

Wykres 24. Informacja o możliwości współpracy z OWES.

Źródło: ASM - opracowanie własne.

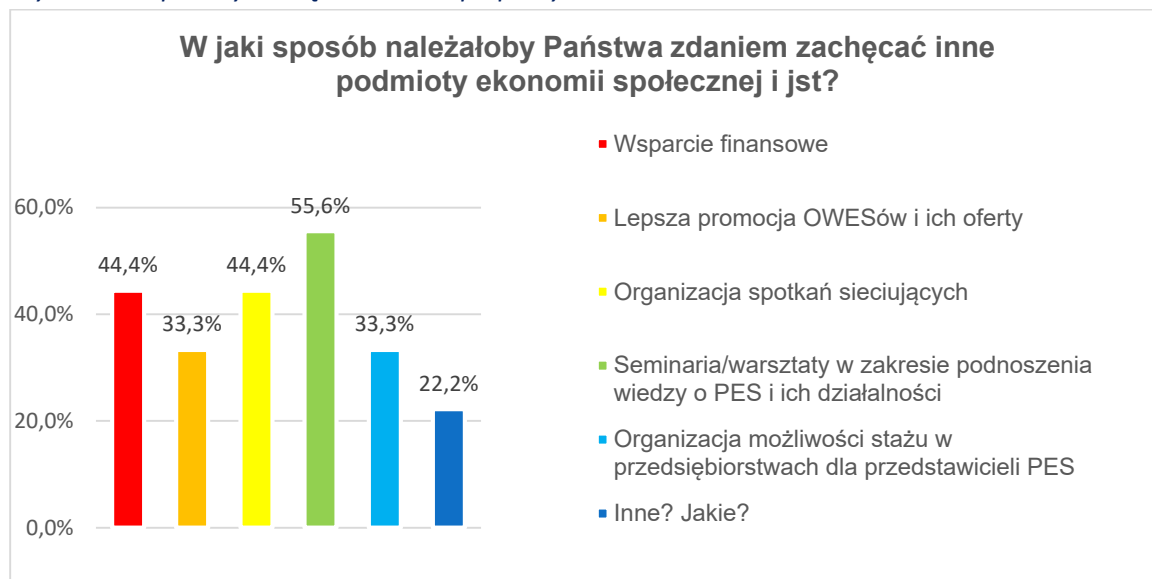
Zdecydowana większość respondentów - 75% jest zainteresowana współpracą z OWES. Respondenci, którzy nie są zainteresowani współpracą (25%) wskazali brak takiej potrzeby.

Najczęstszym wsparciem, którym zainteresowani byli respondenci to wsparcie finansowe (66,7%) oraz w zakresie doradztwa ogólnego (33,3%) i organizacji eventów, wydarzeń, imprez, pikników (33,3%). Pozostałymi formami wsparcia, takimi jak: wsparcia w zakresie doradztwa biznesowego, wsparcia w zakresie doradztwa księgowego, wsparcia w zakresie doradztwa prawnego, wsparcia

w zakresie doradztwa marketingowego, organizacji wizyt studyjnych oraz animowanie środowiska lokalnego respondenci nie wykazali zainteresowania.

Seminaria i warsztaty (55,6%), wsparcie finansowe (44,4%) oraz spotkania sieciujące (44,4%) są najczęściej wymienianymi sposobami zachęcania podmiotów do zaangażowania się w działania ekonomii społecznej i współpracy z JST. Wśród innych odpowiedzi respondenci wskazali: lepszą promocję OWES oraz staż dla podopiecznych.

Wykres 25. Sposoby zachęcania do współpracy

Źródło: ASM - opracowanie własne.

Zdaniem wszystkich respondentów uwarunkowania finansowe (wsparcie finansowe, mikrogranty), uwarunkowania prawne (doradztwo księgowo-płacowe, doradztwo prawne), uwarunkowania organizacyjne (wizyty studyjne, usługi szkoleniowe), uwarunkowania społeczno-gospodarcze (działania animacyjne) wpływają pozytywnie na działalność OWES. Ponadto większość respondentów ocenia sposób przekazywania informacji przez pracowników OWES jako bardzo pozytywny 50% lub pozytywny 42,9%. Tylko niewielki odsetek osób miał negatywne 7,1% lub neutralne doświadczenia 14,8%. Kompetencje pracowników OWES przez 78,6% respondentów ocenione zostały wysoko lub bardzo wysokie. Zdecydowana większość respondentów ocenia chęć niesienia pomocy przez pracowników bardzo wysoko 78,6%.

7. Wnioski i rekomendacje

Poniżej zaprezentowane zostały najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonego badania ilościowego i jakościowego.

Ocena sytuacji PS/PES

1. Wpływ udzielanego przez OWESy wsparcia na trwałość i jakość tworzonych miejsc pracy oraz integrację społeczno-zawodową odbiorców wsparcia jest znaczący. Uczestnicy badania zwrócili uwagę na konieczność kontynuowania działań prowadzonych przez OWES, a także możliwość dofinansowania działań prowadzonych przez PES. Badane PES podkreślają, że borykają się z problemami finansowymi i są niejednokrotnie zależne od zleceń ze stron JST,

które nie są powszechne. **Rekomenduje się kontynuowanie działań podejmowanych przez OWES m.in. poprzez utrzymanie lub zwiększenie poziomu wsparcia dla PES, wysokość dofinansowania i kontynuowanie działania na rzecz tworzonych miejsc pracy, a także współpracę z JST w tym zakresie.**

2. Skuteczność podejmowanych działań zauważalna jest m.in. poprzez powstawanie nowych podmiotów m.in. spółdzielni socjalnych i centrów integracji społecznej. Tym samym **rekomenduje się zwiększenie dostępności usług wsparcia.** Rozszerzenie oferty szkoleniowej i doradczej pomoże PES w lepszym radzeniu sobie z problemami finansowymi, zatrudnieniem oraz innymi wyzwaniami. **Ponadto rekomenduje się wsparcie PES poprzez opracowanie indywidualnych planów rozwoju dla PES, które uwzględniają ich specyficzne potrzeby i cele.**
3. Efektywność działania OWES różni się w zależności od regionu oraz ich zasobów. W większych miastach, OWES mogą oferować bardziej zaawansowane usługi, natomiast w mniejszych miejscowościach często napotykają na ograniczenia budżetowe i kadrowe. **Należy wzmocnić działalność OWES w mniejszych miejscowościach. Rekomenduje się podjęcie takich działań jak m.in. mobilne punkty doradcze** (organizowanie doradztwa w formie „punktów mobilnych” tj. regularne wizyty doradców w mniejszych miejscowościach, które oferują bezpośrednie wsparcie i konsultacje dla lokalnych PES), **organizowanie i wspieranie zawiązywania lokalnych partnerstw** (wspieranie zawiązywanie lokalnych partnerstw nawet małych fundacji czy stowarzyszeń z lokalnymi instytucjami kultury czy przedsiębiorcami w celu dotarcia do lokalnej społeczności), **organizowanie szkoleń czy warsztatów bezpośrednio mniejszych miejscowościach** (umożliwienie lokalnym PES dostępu do wiedzy i umiejętności bez konieczności podróżowania do większych miast), **oferowanie wsparcia online** (np. doradztwo i szkolenia), **promocja lokalnych inicjatyw, finansowanie i granty dedykowane PES z mniejszych miejscowości.**

Identyfikacja wsparcia od OWES

1. Współpraca PES i OWES została oceniona wysoko na co wpływa przede wszystkim użyteczność podejmowanych działań takich jak doradztwo. **Należy kontynuować doradztwo w różnych zakresach prowadzonych przez OWESy.** Ponadto badani podkreślili, że dostęp do specjalistycznych usług prawniczych i księgowych jest ograniczony, co utrudnia rozwój niektórych organizacji. **Rekomenduje się prowadzenie większej liczby takich ekspertów do systemu wsparcia OWES.** Przyczyni się do lepszego funkcjonowania PES oraz zapewnić im niezbędne wsparcie w kluczowych aspektach ich działalności.
2. Badani zwrócili uwagę na nadal niewystarczający poziom promocji. **Rekomenduje się wzmocnienie promocji działalności PES. Pod rozważenie należy poddać wykorzystywanie aktualnych kanałów komunikacji i ich ewentualną zmianę/ulepszenie. Aktualizacji wymagają także dane zawarte na stronach poszczególnych OWES (związane z aktualnym personelem OWES).**
3. Proponowane przez OWES formy wsparcia zostały przez badanych ocenione pozytywnie. **Rekomenduje się kontynuowanie dotychczasowych form doradztwa, a także rozważenie wprowadzenia nowych form takich jak np. programy wymiany doświadczeń.**

Ocena współpracy OWES z otoczeniem

1. Niewystarczająco rozwinięta jest współpraca sektora ekonomii społecznej z biznesem. **Rekomenduje się zwiększenie poziomu wiedzy na temat możliwości i sposobu współpracy sektora ekonomii społecznej z biznesem wśród przedsiębiorców poprzez np. promocję tej współpracy, wizyty studyjne, szkolenia czy spotkania w zakresie przedstawiania korzyści dla biznesu wynikających ze współpracy z PES, wymiany myśli i dobrych praktyk.**
2. Zauważalna jest efektywność podejmowanych działań przez OWES na rzecz zbliżenia PES i lokalnych społeczności. **Rekomenduje się wzmocnienie tego procesu, silniejszy lobbying oraz dążenie do wprowadzenia systemowego wsparcia dla PES, aby mogły bardziej efektywnie promować swoją ofertę i pokazywać, że są konkurencyjne na rynku.**
3. Wśród badanych wybrzmiała potrzeba rozwoju systemu zachęt dla samorządów w zakresie zlecania zamówień publicznych PES. **Rekomenduje się rozpowszechniania idei stosowania przez JST klauzul społecznych w zamówieniach publicznych poprzez zachęcenie samorządów do nawiązywania współpracy, a także wprowadzenie premii społecznej, która byłaby przyznawana samorządom za korzystanie z usługi PES. OWES mogą aktywnie wspierać PES w pozyskiwaniu zleceń od JST oraz innych podmiotów, np. poprzez organizowanie spotkań sieciujących.**
4. Jednostki Samorządu Terytorialnego mają niską świadomość na temat korzyści społecznych jakie daje sektor ekonomii społecznej. **Rekomenduje się edukowanie samorządowców (poprzez organizowanie szkoleń i warsztatów dla samorządowców) w zakresie ekonomii społecznej oraz promowania tworzenia rzeczników ekonomii społecznej w gminach, co mogłoby przyczynić się do lepszego zrozumienia i wsparcia tego sektora. JST mogą również aktywnie działać na rzecz uniezależnienia PES/PS od wsparcia publicznego poprzez ich ekonomizację, jak również zwiększenie kompetencji biznesowych liderów podmiotów ekonomii społecznej.**
5. Uczestnicy zauważają, że w samorządach panuje stereotyp, że przedsiębiorstwa społeczne są mniej kompetentne, co należy zmienić poprzez lepszą komunikację i współpracę. Niewystarczająco rozwinięta jest współpraca sektora ekonomii społecznej i JST. **Rekomenduje się zwiększenie działań wspierających promocję ekonomii społecznej ze szczególnym uwzględnieniem ich potencjału oraz jakości oferowanych usług. Rekomenduje się intensyfikację kampanii informacyjnych i promocyjnych, skierowanych do szerokiego grona odbiorców, w tym zwłaszcza JST, co pozwoli na zwiększenie zainteresowania i udziału w inicjatywach związanych z ekonomią społeczną. Należy przeznaczyć więcej środków i zasobów na promocję, w tym na aktualizację mediów społecznościowych oraz organizację większej liczby spotkań terenowych, co umożliwi bezpośredni kontakt z potencjalnymi odbiorcami.**
6. OWES są aktywnymi uczestnikami sieci wsparcia, współpracując z innymi organizacjami trzeciego sektora, instytucjami publicznymi oraz lokalnymi przedsiębiorstwami. **Należy dążyć do zacieśnienia współpracy międzysektorowej, kontynuować spotkania sieciujące i wspierać zawiązywanie trójstronnej współpracy. Służyć temu może organizacja m.in. forum dyskusyjnych i spotkań z wymianą doświadczeń i dobrych praktyk.**
7. Brak jest ścisłej współpracy PES ze środowiskiem akademickim. Relacje te są słabe, a w wielu przypadkach wręcz nie istnieją. Uczelnie nie widzą w PES potencjalnych partnerów do wspólnych inicjatyw, co ogranicza możliwość transferu wiedzy, badań czy innowacji. **Rekomenduje się wypracowanie mechanizmów, które mogłyby tę współpracę pobudzić.**

W celu wzmocnienia współpracy między PES a środowiskiem akademickim **rekomenduje się podjęcie m.in. takich działań jak: programy stażowe i praktyki dla studentów w PES, podejmowanie wspólnych projektów badawczych przez uczelnie i PES (np. w zakresie innowacji społecznych), platformy współpracy online (służące nawiązywaniu kontaktów i współpracy między uczelniami a PES. Platformy te mogą zawierać bazy danych projektów, ofert współpracy oraz forum dyskusyjne), organizowanie konferencji, seminariów i warsztatów, które będą skupiać przedstawicieli uczelni i PES, mentoring i doradztwo (pracownicy naukowcy będą doradzać PES w zakresie rozwoju projektów, badań i innowacji, wspólne pisanie publikacji naukowych, łączenie teorii i wiedzy z praktyką).**

8. **mOWES: Rozwój wsparcia doradczego** - ankietowani wskazują na potrzebę **zwiększenia wsparcia w zakresie doradztwa marketingowego i biznesowego**, co pomoże lokalnym przedsiębiorstwom społecznym w skuteczniejszym planowaniu działalności i dotarciu do odbiorców. **Inicjowanie animacji lokalnej** - w celu zwiększenia integracji i zaangażowania społeczności mOWES powinien organizować więcej działań animacyjnych i eventów. **Poprawa komunikacji** - niektórzy respondenci zgłaszali trudności w kontakcie, co wskazuje na potrzebę usprawnienia kanałów komunikacyjnych z klientami.
9. **OWES Mazowska Płockiego: wzmocnienie wsparcia finansowego** - istnieje wyraźna potrzeba zwiększenia dostępu do wsparcia finansowego i doradztwa ogólnego, co jest kluczowe dla rozwoju lokalnych podmiotów ekonomii społecznej. **Promowanie współpracy z MCPS**: Duży odsetek wiedzy o OWES pochodzi od Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej, więc dalsze wzmocnienie tej współpracy jest wskazane. **Usunięcie barier prawnych i biurokratycznych** - respondenci wskazują na biurokrację i niejasne przepisy prawa jako kluczowe bariery; OWES Mazowska Płockiego może skoncentrować się na informowaniu i doradzaniu w zakresie regulacji prawnych.
10. **SOWES: Zwiększenie dostępności doradztwa specjalistycznego** - mieszkańcy powiatów wskazują na potrzebę doradztwa księgowego i prawnego, co mogłoby wspomóc przedsiębiorstwa w ich codziennych operacjach i zgodności z przepisami. **Promowanie certyfikacji** - ponieważ niewiele organizacji posiada certyfikaty związane z ekonomią społeczną, SOWES mógłby wspierać lokalne podmioty w procesach certyfikacji, co poprawi ich widoczność i wiarygodność. **Zwiększenie współpracy z JST** - większa współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego mogłaby poprawić postrzeganie i zaangażowanie w działalność OWES.
11. **WOWES: Rozwój usług szkoleniowych i doradczych** - WOWES powinien zintensyfikować ofertę szkoleń i doradztwa, szczególnie w zakresie pozyskiwania środków, co jest kluczowe dla podmiotów ekonomii społecznej w ich rozwoju i stabilizacji. **Optymalizacja ścieżki komunikacji** - WOWES powinien skoncentrować się na jasnym przekazywaniu informacji i efektywnej komunikacji z organizacjami, co zwiększy ich dostęp do oferowanych usług. **Dostosowanie oferty do lokalnych potrzeb** - WOWES powinien organizować więcej spotkań sieciujących, co może pomóc w lepszym rozpoznaniu lokalnych potrzeb i odpowiedzi na specyficzne wyzwania regionu.
12. **Lokalny OWES: Podnoszenie świadomości o działalności OWES** - ponieważ wielu respondentów nie posiada wiedzy na temat zakresu działalności OWES, Lokalny OWES powinien wzmocnić działania promocyjne oraz organizować wydarzenia sieciujące.

Wsparcie w pozyskiwaniu funduszy - ankietowani zgłaszają potrzebę wsparcia finansowego, co może być kluczowe w ich dalszym rozwoju. Organizacja warsztatów z zakresu finansowania mogłaby być korzystna. **Wsparcie w problemach lokalowych** - ze względu na sygnalizowane przez respondentów problemy lokalowe, warto, aby Lokalny OWES oferował pomoc w dostępie do przestrzeni biurowych lub miejsc na eventy.

Ocena czynników wpływających na działania OWES

1. Badani borykają się z biurokracją i przed otrzymaniem wsparcia muszą poświęcić dużo czasu i energii na wypełnienie niezbędnej dokumentacji. **Rekomenduje się uproszczenie wszelkich procedur związanych z korzystaniem z dotacji i wszelkich programów wsparcia oraz zapewnienie wsparcia specjalistów zakresie wniosków aplikacyjnych (np. szkolenia i doradztwo związane z wnioskami aplikacyjnymi).**
2. Istotne jest finansowanie działalności OWES, a także poszczególnych PES dlatego **rekomenduje się poszukiwanie dodatkowych źródeł finansowania oraz inwestowanie w rozwój infrastruktury i zasobów ludzkich OWES i poszczególnych PES.**
3. W celu bieżącego monitorowania działań **rekomenduje się prowadzenie regularnych badań i analiz, które pozwolą na ocenę skuteczności i efektywności działań OWES.**